

1. (1) Մակրոտնտեսական վերլուծության մեթոդաբանությունը:

Մակրոտնտեսագիտությունն ուսումնասիրում է տնտեսական այն երևույթները, որոնք դրսնորվում են միայն երկրի ողջ տնտեսության մասշտաբով:

Մակրոտնտեսական վերլուծությունը լրիցում է մակրոտնտեսական օրինաչափությունների պարզաբանման յուրահատուկ խնդիրներ:

Մեթոդաբանությունն ուսումնասիրության մեթոդների և մեթոդիկաների ամբողջություն է:

Տնտեսության 4 հիմնական սուբյեկտները՝ տնային տնտեսություններ, գործարարություն, պետություն, արտաքին հատված:

Ամեն ինչ ունի 2 կողմ՝ ծախսված ռեսուրսների և ստացված արդյունքի

Մակրոտնտեսական վերլուծության խնդիրներից է մակրոտնտեսական մոդելների առաջադրումը և օգտագործումը:

Հիմնահարցերից է երևույթների չափումը՝ քանակական և որակական գնահատականներ:

Երկակի ազդեցություններ:

Ստատիկ և դինամիկ վերլուծություններ

Ազգային հաշիվների համակարգ (ԱՀՀ), որի նպատակն է քանակական տեղեկատվություն հաղորդել ազգային եկամուտների ստեղծման, բաշխման և օգտագործման վերաբերյալ:

« Վիճակագրական կոմիտեի ԱՀՀ-ում ցուցանիշներից են՝ ՀՆԱ թողարկումը, ՀՆԱ դեֆլյատոր, հիմնական կապիտալի ծավալ

Մակրոտնտեսական մոդելավորումը մակրոտնտեսական մեծությունների և դրանց վրա ազդող գործոնների միջև քանակական կապեր սահմանելու եղանակ է: Վերլուծություններ, կանխատեսումներ

2. (2) Ժամանակակից մակրոտնտեսագիտության գլխավոր խնդիրները:

Ժամանակին զուգահեռ փոխվում են խնդիրները:

Խնդիրները՝

- Ընդհանրացնել տնտեսական մյուս գիտությունների ձեռքբերումները, դրանց ինտերպրետացիան, մեթոդական լրիցումները
- Մշակվում են ռազմավարական խնդիրներ

- Տնեսությունների համեմատումը, դրանց տնտեսական զարգացման գնահատումը
- Կապում է իրար տարբեր ոլորտները՝ տնտեսություն, քաղաքականություն, բնապահպանություն, պաշտպանություն
- Արդյունավետ ուղիների դուրսբերում, գիտատեխնիկական նվաճումներ,

Անցումային տնտեսություններում խնդիրներն են՝

- Տնտ. անկման կասեցում
- Կայուն աճ
- Ստվերների վերացում
- Գործազրկության, արտագաղթի զսպում
- Կենսամակարդակի բարելավում
- Ապագետականացում, մասնավորեցում
- Շուկայական ազատ հարաբերություններ

3. (3) Կիրառական մակրոտնտեսագիտության առանձնահատկությունները:

Տեսական և կիրառական մակրոտնտեսագիտության միջև կապը երկրի տնտեսական քաղաքականության մեջ

Միջնորդային հաշվեկշիռը

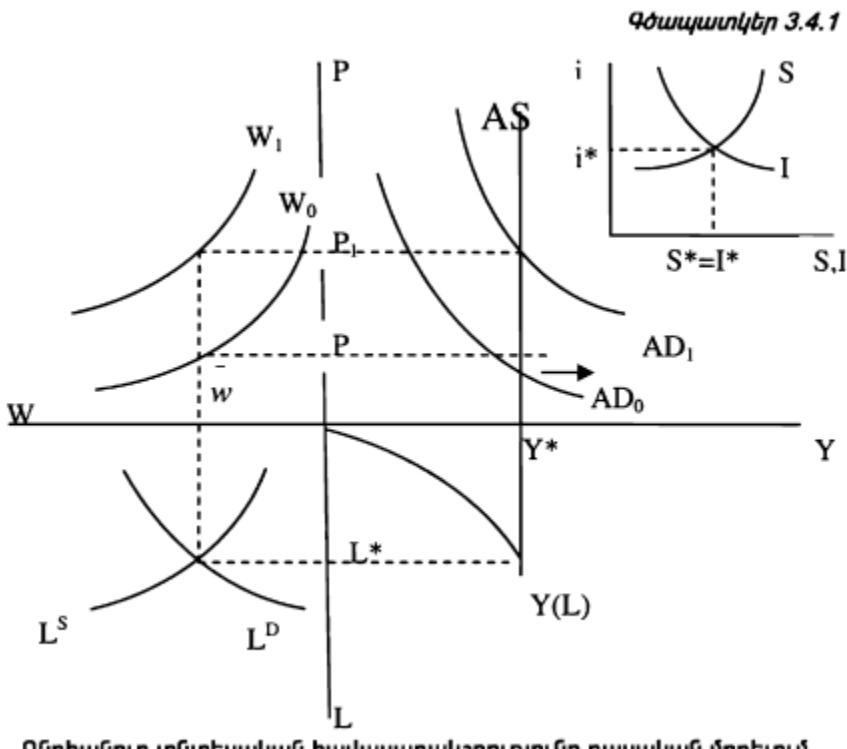
Դինամիկ ստոխաստիկ ընդհանուր հավասարակշռության (Dynamic Stochastic General Equilibrium, DSGE) մոդելները լայնորեն կիրառվում են մակրոտնտեսական վերլուծության մեջ, մասնավորապես՝ դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը քանակականապես գնահատելու ժամանակ

Agent-Based Model

4. (26) Դասական մոդելի կիրառմամբ ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության հաստատման մեխանիզմի վերլուծությունը:

- Առաջարկն է ծնում պահանջարկ
- Կատարյալ մրցակցություն
- Տնտեսությունն ինքնակարգավորվող է տոկոսադրույթի, աշխատավարձերի և ապրանքների գների ճկունության հաշվին
- Դասական դիխոտոմիա՝ իրական և փողային հատվածներ. հատվածները միմյանց հետ փոխկապակցված չեն
- Լրիվ գրաղվածություն, գործազրկությունը՝ միայն բնական
- $S = I$ կարգավիճակում շուկայում հաստատվում է հավասարակշռություն

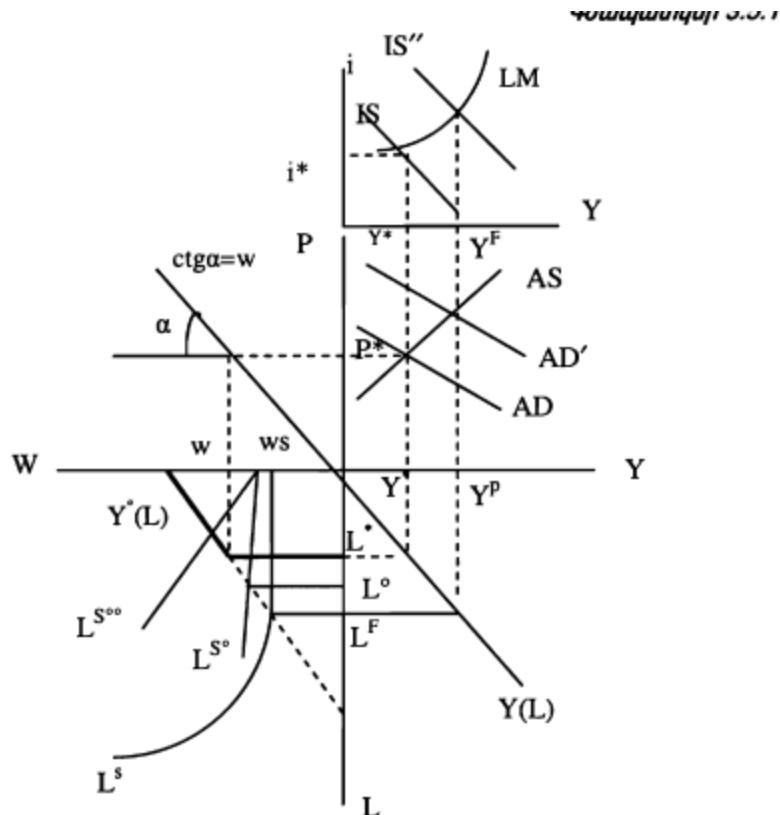
- Եթե $S > I$, տոկոսադրույթը նվազում է, խնայողությունները՝ նույնպես, ներդրումները աճում են ու հաստատվում է հավասարակշռություն

Ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռությունը դասական մոդելում

5. (27) Քեյնսյան մոդելի կիրառմամբ ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության հաստատման մեխանիզմի վերլուծությունը:

- Պահանջարկն է ծնում առաջարկ
- Գները և աշխատավարձը ճկուն չեն, միայն աճող բնույթ ունեն
- Արդյունավետ պահանջարկ
- Գները դառնում են ընդհանուր հավասարակշռության պարամետր
- Հավասարակշռություն հաստատվում է ոչ լրիվ գրաղվածության պայմաններում
- Տնտեսությունը չունի ավտոմատ կայունարարներ
- Պետությունը պետք է միջամտի իրք (ավելի արդյունավետ է) և դվյուներով
- Քեյնսյան խաչը, երբ պլանավորված և փաստացի ծախսերը հավասար են
- MPC, MPS

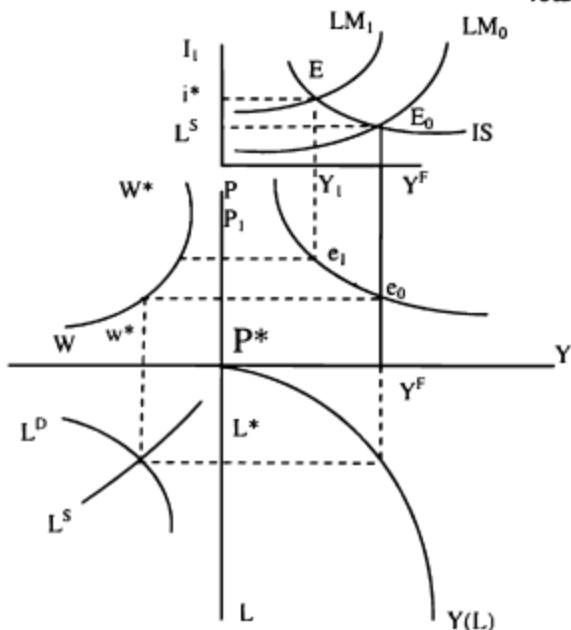

Ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռությունը քեյնսյան մոդելում

6. (28) Սինթեզված մոդելի կիրառմամբ ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության հաստատման մեխանիզմի վերլուծությունը:

Դասական	Քեյնսյան
AS-ը ուղարհայաց է	Սպառումը, խնայողությունները, ներդրումները, AD-ն ունեն քեյնսյան մոդելի տեսք՝ կախված MPC, MPS-ից
Աշխատանքի շուկայում հավասարակշռություն հաստատվում է լրիվ գրաղվածության պայմաններում	Հաղթահարվում է դասական ռիխոտումիան

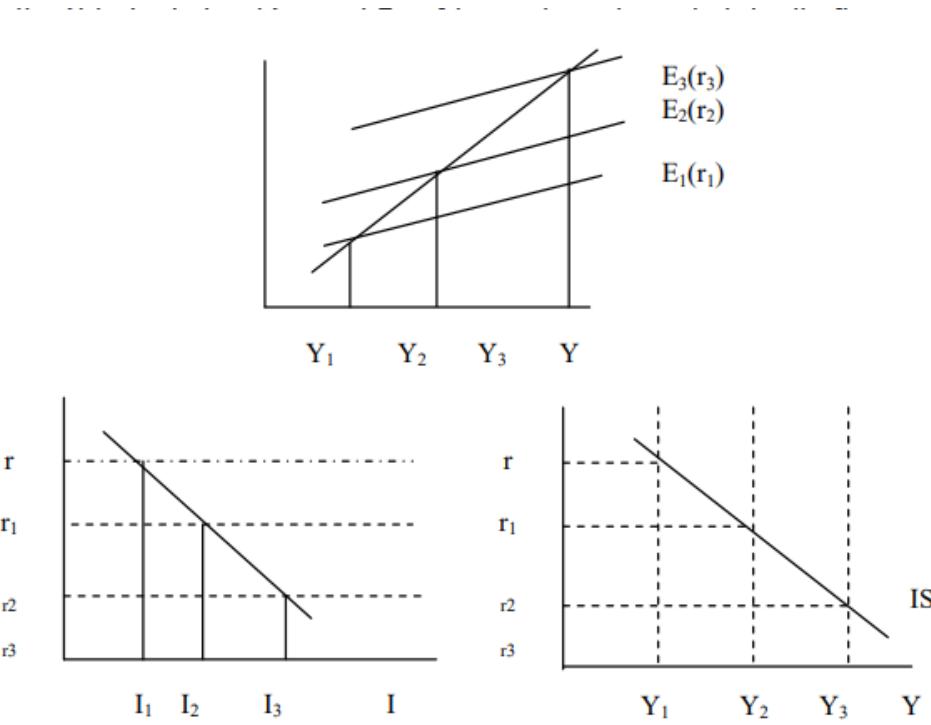
Գծապատկեր 3.6.1

Ընդհանուր տնտեսական հավասարակշռության սինթեզված մոդելը

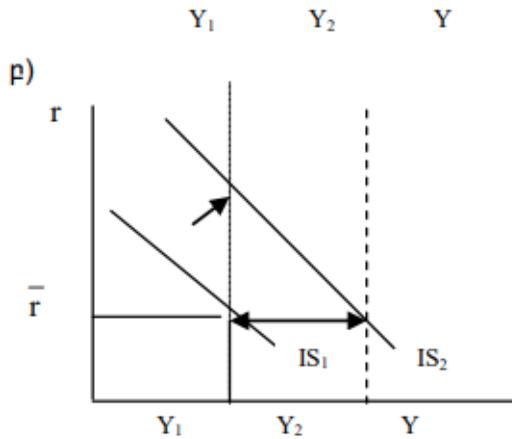
7. (20) IS-LM մոդելը որպես ամբողջական պահանջարկի տեսություն. Հավասարակշռության մեխանիզմը ապրանքների և ծառայությունների շուկայում: IS կորը:

- Ապրանքների շուկայում հավասարակշված տոկոսադրույքը
- IS կորի յուրաքանչյուր կետ ներկայացնում է՝ տոկոսադրույքի յուրաքանչյուր մակարդակին որքան եկամտի ծավալ է համապատասխանում:
- Գրաֆիկը ստացվում է քենսյան խաչը և ներդրումների ֆունկցիան համարելու միջոցով:
- IS կորի թեքությունը կախված է տոկոսադրույքի նկատմամբ ներդրումների գգայունությունից

Նկ. 14.5. IS կորի կառուցումը

- Խթանող հբք դեպքերում՝

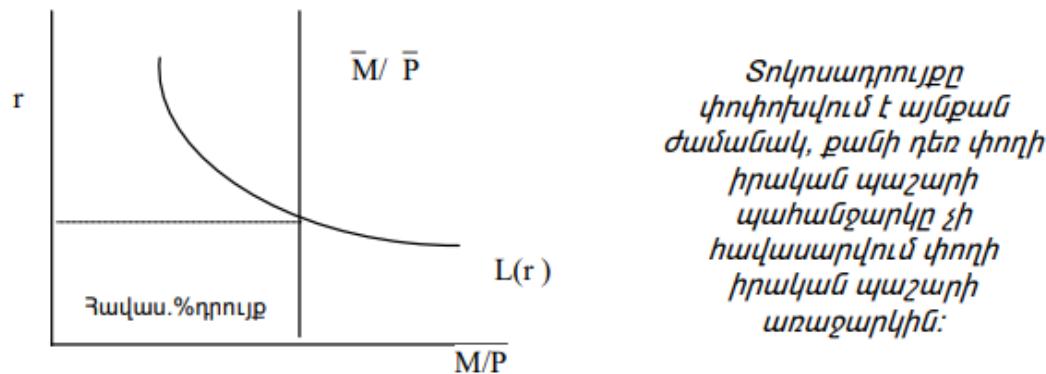

թ) Գծագրում անփոփոխ սովորաբույժի (r) պայմաններում IS կորը տեղաշարժվել է $\frac{\Delta G}{1 - MPC}$ չափով, երբ հավասարակշռված եկամտի մակարդակը ավելացել է ապրանքների շուկայում իրականացվող խթանող քաղաքականության արդյունքում:

Նկ. 14.6. IS կորի տեղաշարժը

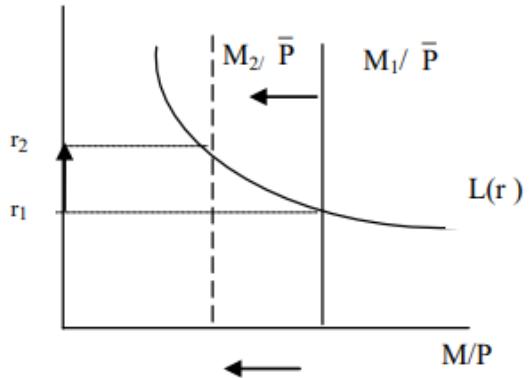
- Եթե պետական ծախսերն են ավելանում՝ $\frac{\Delta G}{1 - MPC}$
 - Եթե հարկերն են ավելանում՝ $\frac{\Delta TxMPC}{1 - MPC}$
8. (21) Հավասարակշռության մեխանիզմը փողի շուկայում: LM կորը:

- Փողի շուկայում հավասարակշված տոկոսադրույթը
 - LM-ը ցուց է տալիս տոկոսադրույթի և եկամտի կապը փողի շուկայում
 - LM կորի յուրաքանչյուր կետ ներկայացնում է տոկոսադրույթի և եկամտի այնպիսի համադրություն, որի պայմաններում կարճաժամկետում հավասարակշռություն է հաստատվում փողի շուկայում:
 - Իրացվելիության նախընտրելիության տեսություն, ըստ որի՝ տնտեսվարողը պետք է որոշի պահել կանխիկ փող՝ դրա պահպանման ծախսերը (տոկոսադրույթը) հաշվի առնելով, թե ձեռք բերի տոկոսային եկամուտ բերող ակտիվներ:
 - Փողի շուկայում առաջարկը կարճաժամկետում ուղղահայաց է՝ կախված չէ տոկոսադրույթից, քանզի որոշվում է ԿԲ կողմից:
 - Շուկան հավասարակշվում է տոկոսադրույթի փոփոխություններով. եթե այն շատ բարձր է, իրական փողի պաշար ունեցողները ձգտում են այն փոխարինել տոկոսաբեր փոխառություններով կամ ավանդով, իսկ վարկատուները՝ նվազեցնում են տոկոսադրույթը:
 - Փողի առաջարկի ավելացումը նվազեցնում է տոկոսադրույթը և հակառակը

Ակ. 14.7. Իրացվելիության նախընտրելիության տեսությունը

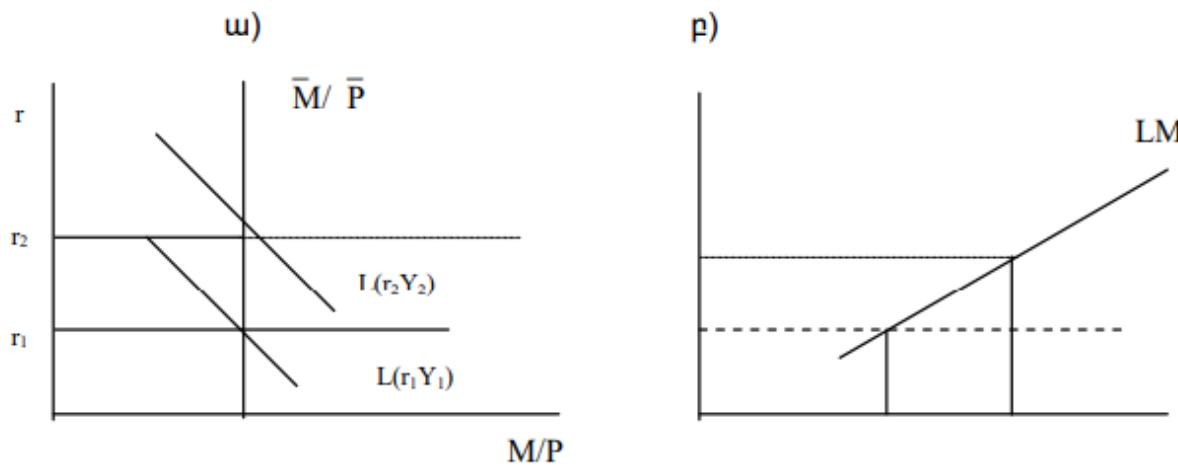
- Եթե ԿԲ-ն կրճատում է փողի առաջարկը

ԿԲ-Ծ փողի իրական պաշարը կրճատել է M_1 -ից M_2 : Դրա հետևանքով կրճատվել է փողի իրական պաշարի առաջարկը՝ M_1/\bar{P} -ից M_2/\bar{P} , և իրական սույն-սադրույթը բարձրացել է r_1 -ից r_2 :

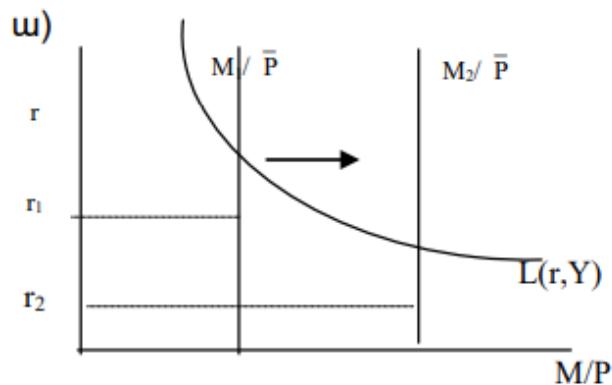
Նկ. 14.8. Փողի իրական պաշարի կրճատումը

- LM կորի կառուցումը

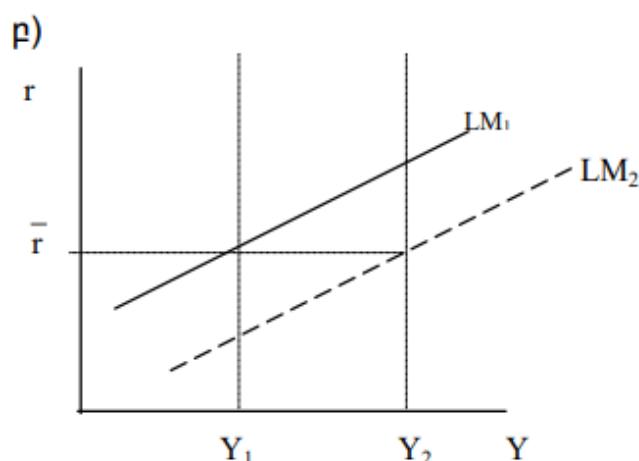

Նկ. 14.9. LM կորի կառուցումը

- Խթանող դվյ պարագայում փողի առաջարկն ավելանում է, տեղաշարժվում է աջ, տոկոսադրույթը՝ իջնում

ա) Գրաֆիկում փողի առաջարկի ավելացումը M_1 -ից մինչև M_2 իցեցրել է իրական հավասարակշռված տոկոսադրույթը r_1 -ից մինչև r_2 :

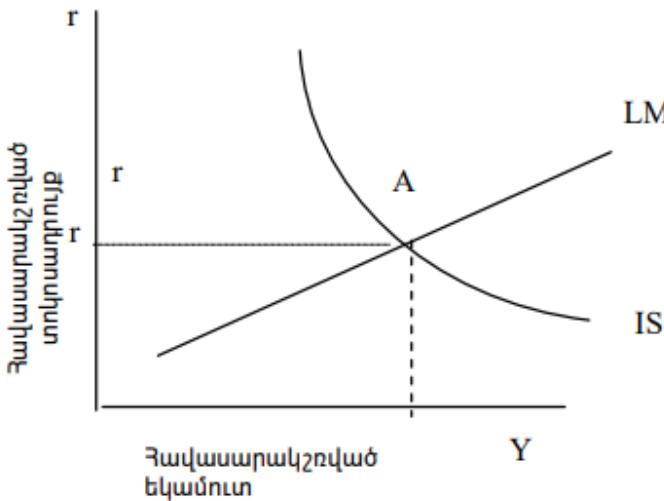

բ) Գրաֆիկում իրական տոկոսադրույթի իցեցումը արտահայտվել է LM կորի տեղաշարժով աջ-ներքև, որը նշանակում է՝ անփոփոխ տոկոսադրույթի պայմաններում եկամտի մակարդակի բարձրացում:

Նկ. 14.10. Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը LM կորի վրա

9. (22) Կարճաժամկետ հավասարակշռության մեխանիզմը՝ IS-LM մոդելը:

- Մոդելի միջոցով վերլուծվում են ապրանքների և փողի շուկաների հավասարակշռությունը կարճաժամկետում
- IS հավասարություն՝ $Y = C(Y-T) + I(r) + G$ (IS)
- $M/P = L(r, Y)$ (\downarrow) (\uparrow) (LM)
- LM հավասարությունը՝

Ա կետում պլանավորված ծախսերը հավասար են փաստացի ծախսերին, և հավասարակշռված է ապրանքների շուկան, միաժամանակ Ա կետում փողի իրական պարտքի պահանջարկը հավասար է փողի իրական պաշարի առաջարկին, և հավասարակշռված է փողի շուկան:

Աղ. 14.11. IS-LM մոդելը

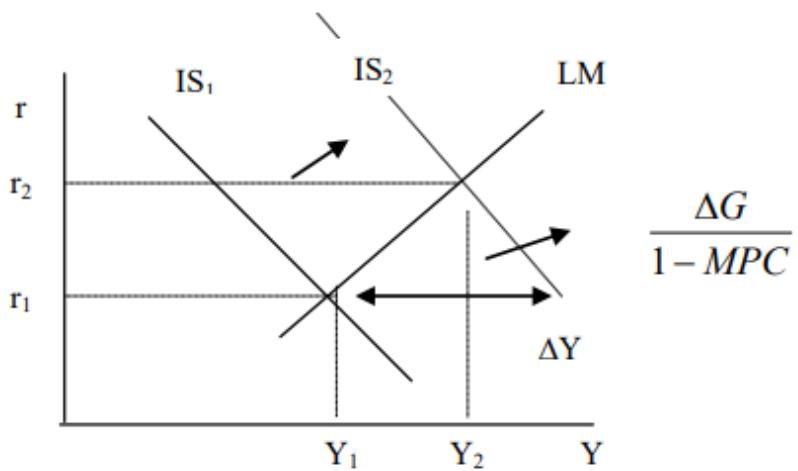
- Ե՞վ ապրանքների, և՝ փողի շուկաների հավասարակշռությունը կախված է տոկոսադրույթից
- 10.(23) Հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների ազդեցությունը IS-LM-ի վրա:** Անցումը կարճաժամկետ վերլուծություններից երկարաժամկետի:

Հարկաբյուջետային

- Պետական ծախսերի աճը առաջ է բերում եկամտի աճ
- Եկամտի աճը՝ փողի իրական պաշարի նկատմամբ պահանջարկի աճ
- Այս դեպքում տոկոսադրույթը պետք է բարձրանա, որ համապատասխանի փողի հաստատագրված առաջարկին
- Տոկոսադրույթի բարձրացումը բերում է ներդրումների կրճատման

$$\frac{\Delta G}{1 - MPC}$$

- Արդյունքում եկամուտներն ավելի քիչ են աճում քան
- Եթե LM լիներ հորիզոնական, կաճեր նույն չափով

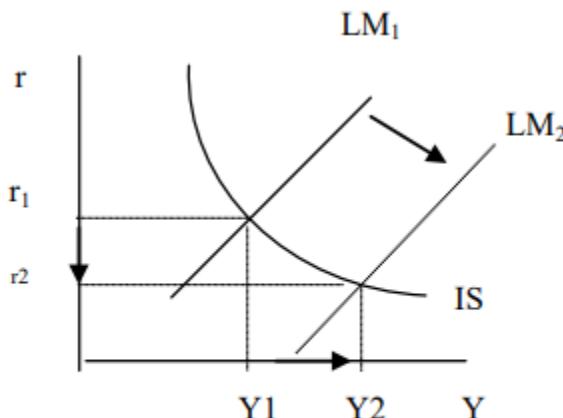
Խթանող հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությամբ IS -ը տեղաշարժվում է աջ- վերև:

Դավասարակշռված եկամուտը ավելանում է Y_1 -ից Y_2 , իսկ հավասարակշռված տոկոսադրույթը՝ r_1 -ից r_2 :

Ակ. 14.12. IS կորի տեղաշարժը $IS-LM$ մոդելում

Դրամավարկային

- Փողի առաջարկի ավելացմամբ ԿԲ-ն խթանում է
- Փողի առաջարկի ավելացումը հանգեցնում է տոկոսադրույթի իջեցման՝ համաձայն իրացվելիության տեսության
- Տոկոսադրույթի անկումը հանգեցնում է ներդրումների ավելացման, այդպիսով նաև՝ եկամուտների ավելացման

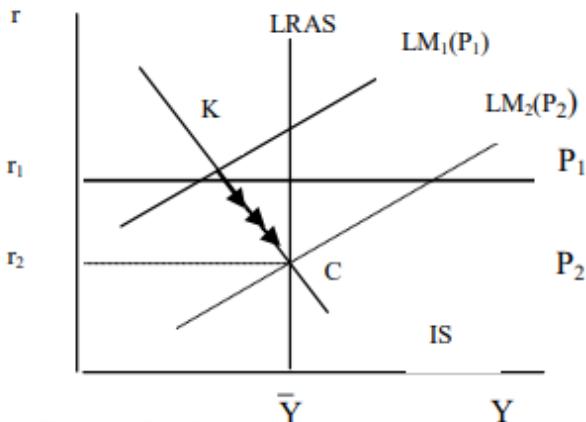

Ավելացնելով փողի առաջարկը երկրում, պետությունը, անփոփոխ գների պայմաններում, առաջ է բերում փողի իրական պաշարի առաջարկի ավելացումը. LM -ը տեղաշարժվում է աջ-ներք և եկամուտը ավելանում է Y_1 -ից Y_2 , տոկոսադրույթը իջնում է r_1 -ից r_2 :

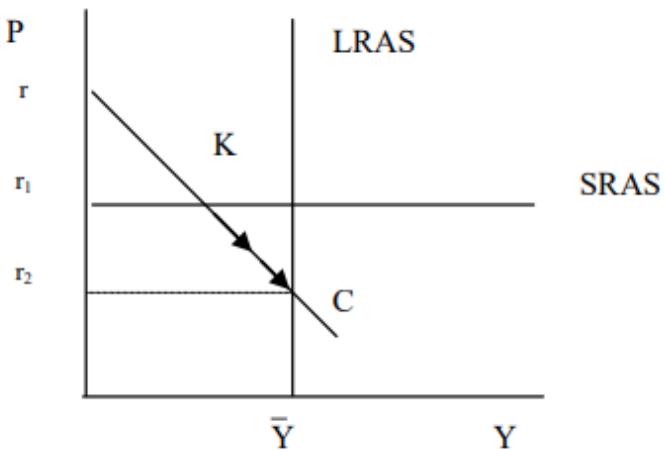
Ակ. 14.13. LM կորի տեղաշարժը դրամավարկային քաղաքականության արդյունքում

Հավասարակշռությունը կարճաժամկետում և երկարաժամկետում

ա) IS-LM մոդելը

բ) AD-AS մոդելը

Կարճաժամկետ հավասարակշռությունը հաստատվում է

Կետում: Եթե գների մակարդակը սկսում է իջնել, հավասարակշռությունը տեղաշարժվում է C կետ, որտեղ ամրողական պահանջարկն

ու արտադրության պոտենցիալ ծավալը՝ \bar{Y} , հավասար են: C կետում տնտեսությունը գտնվում է երկարաժամկետ հավասարակշռության վիճակում:

Նկ. 14.16. Հավասարակշռությունը կարծ և երկար ժամկետում

11. (25) Տնտեսական ցիկլերի տեսությունները և մոդելները:

Տեսությունները

- Թերսպառման տեսություն (աշխատավարձերի մասնաբաժնի նվազման հետևանքով $AD < AS$)
- Կապիտալի գերկուտակման տեսություն՝ $AS > AD$
- Մարքսիստական տեսության համաձայն արտադրության հասարակական բնույթի և յուրացման մասնավոր ծների միջև հակասությունն է պատճառը
- Քենսյան տեսություն՝ խնայողությունների ավելցուկը և ներդրումների անբավարարությունը

- Հոգեբանական տեսություն՝ բնակչության լավատեսական կամ վատատեսական վարքագիծ
- Քաղաքական գործարար միջավայրի տեսություն՝ ընտրություններով պայմանավորված
- Հավասարակշռված տնտ. պարբերաշրջանի տեսություն՝ ներուժային ՀՆԱ տատանումներով՝ արտադրողականության շոկային փոփոխությունները
- Ազդակատարածողական տեսություն՝ ամեն ինչ ինպուլսներով է պայմանավորված՝ այդ թվում նաև արտաքին, որոնք միշտ կան

Մոդելները

- Մոդելների տարբերության հիմքում բազմարկչի և արագացուցչի էֆֆեկտներն են
- Բազմարկիչը նկարագրում է ներդրումների արդյունքում եկամուտների բազմակի անգամ աճի էֆֆեկտը
- Արագացուցիչը նկարագրում է եկամուտի ավելացման հաշվին ներդրումների աճ $I_t = I + V(Y_{t-1} - Y_{t-2})$,
- Սպառմանը $C_t = C + MPC \cdot Y_{t-1}$, գումարելով ներդրումները՝ կստանանք՝ $Y_t = A + MPCY_{t-1} + V(Y_{t-1} - Y_{t-2})$,
- Կախված MPC-ից և V-ից առաջանում են պարբերաշրջանների մի քանի տարբերակներ՝
 - Եթե երկուան էլ 0.5-1 միջակայքում են, կառաջանան հանգչող տատանումներ և ի վերջո կհաստատվի հավասարակշռում
 - Եթե $V > 1$ և MPC-ն գտնվում է 0.5-1 միջակայքում (իմանական դեպք), Պայթյուն տատանումներ են, բայց գործնականում պայթյունի նման տատանումներ չեն լինում «առաստաղի»՝ առաջարկի և «հատակի»՝ պահանջարկի սահմանափակումների պատճառով: Դրանք առաջանում են հակառակ դինամիկա՝ **ճոճանակի էֆֆեկտ**
 - Եթե $V=1$, ապա՝ չհանգչող տատանումներ

12. (4) Արտադրական ֆունկցիաները և արտադրության ծավալի հաշվարկումը:

- Արտադրության ծավալը որոշակի օրենքով կախված է արտադրության գործոններից՝ K և L
- Կայուն հատուց մասշտաբից՝ $ZY = F(ZK, ZL)$, , այլ կերպ ասած՝ երկարաժամկետում գործոնների միջին ամբողջական ծախսերի հարաբերությունը եկամտին հաստատուն է

- Եթե ծախսերն աճում են ավելի արագ՝ նվազող հատուց մասշտաբից
- Եթե ծախսերը կրճատվում են արտադրության աճին զուգընթաց՝ առկա է աճող հատուց մասշտաբից
- ԸգԱ
- Սոլոու, Կոբ-Դուգլաս, գիտատեխնիկական առաջընթաց

13. (5) Հավասարակշռությունը ապրանքների, ծառայությունների,

ֆինանսական շուկաներում և տոկոսադրույթը:

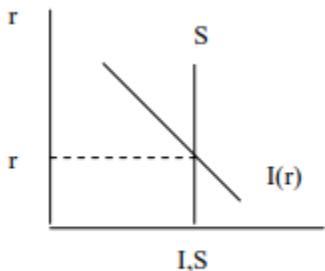
- Հավասարակշռությունը ապրանքների շուկայում՝

$$Y = C + I + G \Rightarrow$$

$$Y = C(Y - T) + I(r) + G$$
- Տրված իբր պայմաններում՝ անփոփոխ է Գ և Տ դեպքում, ազգային եկամուտը կախված է r -ից՝ որքան բարձր է տոկոսադրույթը, այնքան ցածր են ներդրումները
- Հավասարակշռությունը ֆինանսական շուկայում՝

$$Y - C - G = I \Rightarrow$$

$$S = I(r)$$

Իրական տոկոսադրույթը (r)
տատանվում է այնպես, որ
հավասարակշռի ներդրումներն ու
խնայողությունները: Ուղղահայացը
ցույց է տալիս փոխառու միջոցների
առաջարկը՝ խնայողությունները, իսկ
թե՛ք գիծը՝ փոխառու միջոցների
պահանջարկը՝ ներդրումները:

Ակ.5.5. Խնայողությունները, ներդրումները և տոկոսադրույթը

- Ազգային խնայողությունները ծևավորում են ֆինանսական շուկայի առաջարկը, իսկ ներդրումները՝ պահանջարկը (առաջարկը կախված չէ գնից)

14. (6) Պետության իհմնական տնտեսական գործառույթները և տնտեսական խնդիրները:

Պետության տնտեսական գործառույթներն են՝

- դվյան
- իբր
- հասարակական բարիքի ստեղծում
- պետական պատվերների և պետական պաշարների ստեղծում

15. (8) Տնտեսական աճի ցուցանիշները: Տնտեսական աճի վրա ազդող գործոնները:

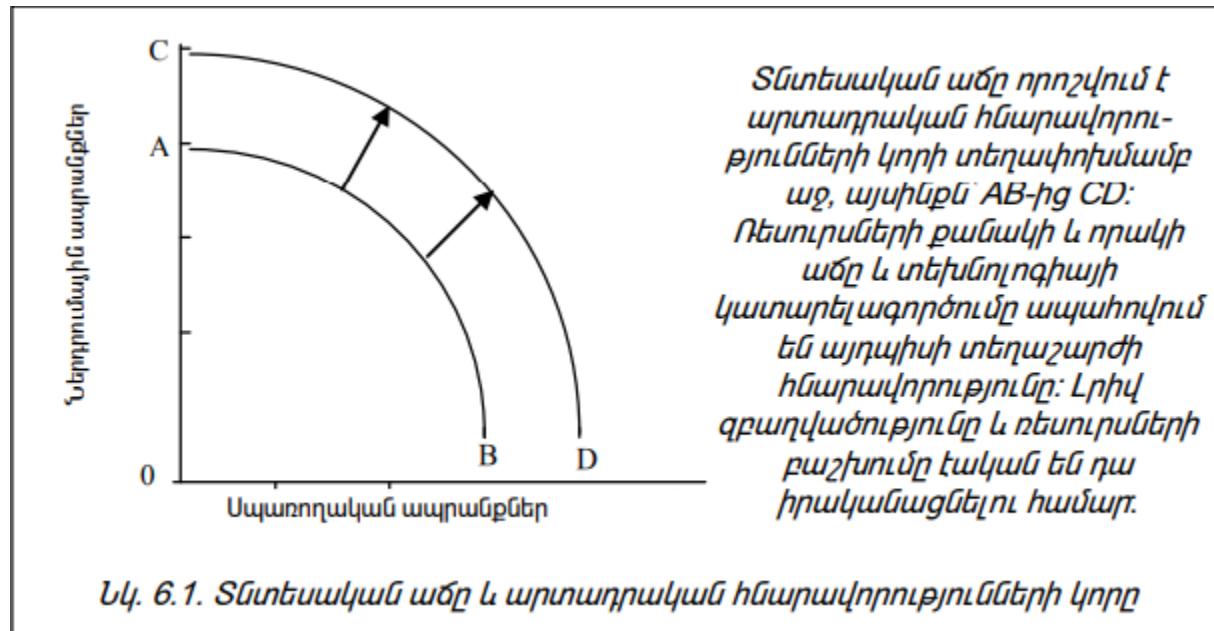
Կիրառվում են 2 իհմնական ցուցանիշ՝ կախված ուսումնասիրության նպատակից՝

- Ուազմաքաղաքական ներուժի տեսանկյունից՝ իրական ՀՆԱ աճ
- Կենսամակարդակի տեսանկյունից՝ մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ

Տնտ. աճի վրա ազդող գործոնները երեք խմբի մեջ են դիտարկվում՝ առաջարկ, պահանջարկ, բաշխում, որոնցից առավել կիրառելի է առաջարկը:

Առաջարկի վրա ազդող հիմնական գործոններն են՝

- Աշխ.ռեսուրսների ծավալ և որակ
- Հիմնական կապիտալ
- Տեխնոլոգիա

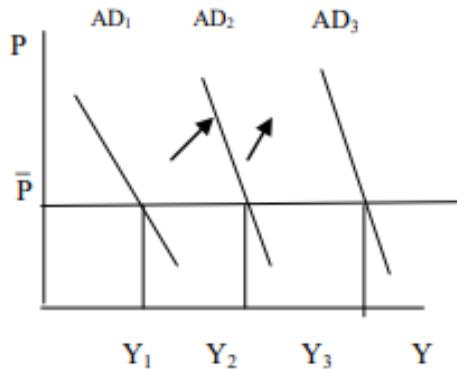

16. (62) Ակտիվ և պասիվ տնտեսական քաղաքականություն:

Մակրոտնտեսական հավասարակշռություն:

- Ակտիվ քաղաքականություն՝ պետության միջամտության ինտենսիվ մակարդակ
- Պասիվ քաղաքականություն՝ կայունացման ներքին և արտաքին լագերի խնդիր՝ հատկապես հբք-ում
- Ինքնակայունարարներ՝ եկամտահարկ՝ տոկոսով. պետք չէ ամեն անգամ օրենսդրական որոշումներ փոփոխել՝ կախված եկամտի մակարդակից
- Տնտեսական կանխատեսումներ, սպասումներ

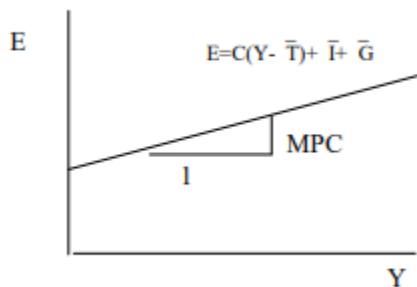
17. (7) Ամբողջական պահանջարկը և դրա բաղադրիչները:

Գների կայուն մակարդակում ամրողական թողարկումը և եկամուտը տատանվում են ամրողական պահանջարկի կորի տեղաշարժի պատճառով:

Նկ. 14.1. Ամրողական պահանջարկի կորի տեղաշարժերը

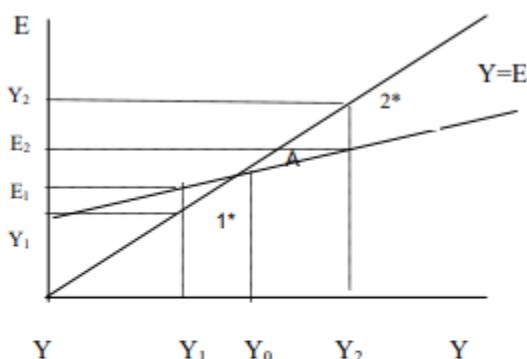
- Անբավարար պահանջարկը առաջացնում է գործազրկություն, ուսուլսների թերօգտագործում
- Ավելցուկային պահանջարկը՝ ինֆլյացիա
- Կայունացնող քաղաքականություն
- Հբք

Ե-ի գրաֆիկն ունի ուղիղ թեքություն, քանի որ եկամտի ավելացումը ավելացնում է սպառումը, իսկ վերջինս էլ՝ պլանավորված ծախսերը: Ե-ի գրաֆիկի թեքությունը իրենից ներկայացնում է MPC-ն, որը ցույց է տալիս, թե որքան են ավելանում սպառումը և պլանավորված ծախսերը, եթե եկամուտը ավելանում է մեկ միավորով:

Նկ. 14.2. Պլանավորված ծախսերի գրաֆիկը

- Քեյնսյան խաչ

A կետում $E=Y$: Եկամտի Y_1 մակարդակի պայմաններում պահավորված ծախսերը՝ E_1 , գերազանցում են փաստացի ծախսերը, և ծեռնարկությունները ավելացնում են արտադրամքի ծավալները, իսկ եկամտի Y_2 մակարդակի պայմաններում E_2 -ը զիջում է փաստացի ծախսերին և ծեռնարկությունները կրճատում են արտադրության ծավալները:

14.3. Գավասարակշռության հաստատումը քեյնսյան խաչում

- 1*- պաշարների չնախատեսված կրճատում,
2* - պաշարների չնախատեսված ավելացում:

18.(31) Պարզ և բարդ պների քեյնսյան մոդելները:

Քեյնսյան խաչում C , I , G փոփոխությունը բերում է եկամտի բազմարկչային էֆֆեկտով բարձրացման

$$\Delta Y / \Delta G = 1/1-MPC,$$

- Քեյնսյան պարզ բազմարկիչ
- Եթե t -ն սահմանային հարկադրույքն է, ապա $T=t \times Y$, ապա
 $\frac{\Delta Y}{\Delta G} = \frac{1}{1-MPC(1-t)}$: ԵՎ ոլրեմն որքան ցածր է պրոգրեսիվ հարկադրույքը, այնքան մեծ է բազմարկիչ էֆֆեկտը
- Հարկերի բազմարկիչ՝ $MPC / 1-MPC$ |
- Հարկադրույքը հաշվի առած՝ $\frac{\Delta Y}{\Delta G} = \frac{1}{1-MPC(1-t)}$:
- Բաց տնտեսություններում բազմարկիչ էֆֆեկտն ավելի թույլ է՝ կախված ներմուծման նկատմամբ սահմանային հակվածությունից՝ NX զուտ արտահանման ֆունկցիան է, որտեղ t -ը ներմուծման նկատմամբ սահմանային հակվածությունն է և հավասար է $m = \Delta M / \Delta Y$:
- Պետական ծախսերի բարդ բազմարկիչը բաց տնտեսություններում՝ $1/1-MPC(1-t)+m$:
- Հարկերի բազմարկիչ ազդեցությունն ավելի թույլ է:

19.(13) Իրական տնտեսական պարբերաշրջանի տեսությունը:

- Իրական հատվածում տեղի ունեցող ցնցումների հետևանքով առաջացող պարբերաշրջանները
- Աշխատանքի շուկա (հարկային քաղաքականություն)
- Գիտատեխնիկական առաջընթաց
- Առանց պետական միջամտության պարագայում

20.(34) Կանխատեսման մեթոդները (ինտուիտիվ և ձևականացված մեթոդներ):

Կանխատեսման մեթոդները բաժանվում են 2 խմբի՝

Ինտուիտիվ կամ զգայական

- Երկու հիմնական խմբի
 - Փորձագիտական գնահատումներ
 - «Դելիքի մեթոդ» (Հարցաթերթիկով ստացված պատասխանների մոդա, մեդիանա)
 - «գաղափարների կոլեկտիվ գեներացիայի մեթոդ»
 - Տրամաբանական մոդելավորում
 - Պատմական նմանակման մեթոդ
 - Ապագայի սցենարի մեթոդ
- Առավել արդյունավետ են եթե ուսումնասիրվող ժամանակահատվածը տեղավորվում է երևոյթի վերաբարձրման ժամանակահատվածում
- Երևոյթը չունի զարգացման հստակ օրինաչափություն

Ձևականացված

- հիմնված են մաթեմոդելների կառուցման և հաշվարկների վրա
- տեսակները՝
 - մաթեմատիկական արտարկում՝ անցյալում և ներկայում դրսևորվող օրինաչափությունները տարածվում են ապագայի վրա
 - միագործոն ֆունկցիաներ
 - բազմագործոն ֆունկցիաներ
 - միջնյուղային հաշվեկշիռ

21. (16) Փոխանակային կուրսերը և դրանց վրա ազդող գործոնները:

Փոխարժեքի ռեժիմները:

Փոխանակային կուրսի երկու տեսակ՝

- Անվանական
- Իրական (նոյն հատկանիշներով ապրանքների գների հարաբերակցությունը)

Իրական փոխանակային կուտսի վրա ազդում են երկու հիմնական գործոն

- Վճարային հաշվեկշռի ընթացիկ հաշվի մնացորդը (արտահանումը բարձրանում է, արտադրույթի առաջարկն ավելանում է, դրամը արժևորվում է, թանկանում են մեր երկրի ապրանքները, գուտ արտահանումը նվազում է)
- Կապիտալի շարժի մնացորդ (S - I): Եթե մնացորդը նվազում է, փոխանակային կուրսը բարձրանում է, գուտ արտահանումը թուլանում

Փոխարժեքի ռեժիմները՝

- Ֆիքսված
 - Ֆիքսում մեկ այլ արժույթի նկատմամբ
 - Արտարժույթի՝ որպես օրինական վճարման միջոց սահմանում
 - Ֆիքսում արժութային զամբյուրի նկատմամբ՝ SDR
- Անցումային (սահմանափակ ճկուն)
 - Ֆիքսում որոշակի միջակայքում
 - Միասնական քաղաքականությամբ՝ Եվրամիության նման
- Լողացող
 - Կանոնավոր՝ որևէ տնտեսական ցուցանիշի փոփոխություններին համապատասխան՝ օրինակ՝ ինֆյացիայի
 - Անկախ լողացող

22.(59) Բյուջեի պակասուրդը, պետական պարտքը և դրա կառավարումը (13.5):

- Բյուջեի պակասուրդը դրա ծախսերի գերազանցումն է եկամուտներին (<< ում վերջին տարիներին այն տատանվում է 5%-ի շրջանակներում)
- Պակասուրդի ֆինանսավորման համար պետությունը վերցնում է փոխառություններ (վարկ, տոկոս/պարտատոմս)
- Պակասուրդը չի դիտարկվում որպես ֆինանսական բացասական ցուցանիշ
- Հարկաբյուջետային կանոնները կապ են սահմանում պարտքի մակարդակի և հարկաբյուջետային քաղաքականության միջև՝ պայմանավորելով կառավարության «ֆիսկալ արձագանքը»
- Շեմերը գերազանցելու պայմաններում պարտք առաջացնող գործարքն առոչինչ էր համարվում
- Նոր հր կանոնները ուժի մեջ են մտել 2018 թ-ին ԱՄՀ խորհրդատվությամբ
- **Պարքի կանոնն** առկա է վերին երկու մակարդակներում՝ պարտավորություն ստանձնել նվազեցնել պարտքի բեռը համապատասխան սահմանից առաջիկա

5 տարիների ընթացքում, ինչպես նաև ներկայացնել պարտքի նվազեցման ծրագիր

- **Ծախսերի կանոնները**

- Կապիտալ ծախսերը պետք է մեծ լինեն պակասուրդից
- Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը չպետք է գերազանցի նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին անվանական աճը (0.5%)
- Ընթացիկ ծախսերը փոքր լինեն հարկերից

Կառավարության պարտքը	Պարտքի կանոն	Ծախսերի կանոն
40% Պարտք/ՀՆԱ < 50%	-	Պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը պետք է գերազանցեն պատական բյուջեի պակասուրդը
50% Պարտք/ՀՆԱ < 60%	<ul style="list-style-type: none"> Պարտավորություն սատնձնել << կառավարության պարտքի հետագիծը նվազեցնել 50%-ից 5 տարիների ընթացքում, եթե չկան բացառիկ դեպքեր ՄԺԾ-ում ներկայացնել պարտքի նվազեցման ծրագիր 	<ul style="list-style-type: none"> Կապիտալ ծախսեր > պակասուրդ Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին անվանական աճերով
Պարտք/ՀՆԱ 60%	<ul style="list-style-type: none"> Պարտավորություն սատնձնել << կառավարության պարտքի հետագիծը նվազեցնել 60%-ից 5 տարիների ընթացքում, եթե չկան բացառիկ դեպքեր⁶² << Ազգային ժողովի քննարկմանը ներկայացնել պարտքի նվազեցման ծրագիր 	<ul style="list-style-type: none"> Կապիտալ ծախսեր > պակասուրդ Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին անվանական աճից առնվազն 0.5%.կ. պակաս ճշգրտման գրծակցով Ընթացիկ ծախսեր < հարկեր

- պետական պարտատոմսերի արդյունավետ շուկայի ստեղծումն ու զարգացումը

Պետական պարտք վերցնում է հետևյալ նպատակներով՝

- պետքութեի պակասուրդի ֆինանսավորման
- վճարային հաշվեկշոի կարգավորում
- ներքին պետական պարտքի շուկայի զարգացման
- նախկինում ներգրավված պարտքի սպասարկման
- տնտ աճ խթանելու

Պետական պարտքը բաղկացած է 3 բաղադրիչից՝

- ներքին
- արտաքին

- պետական երաշխիք՝ << կառավարության և ԿԲ՝ ներգրավված վարկերի մարման պարտավորությունը << ոեզիդենտների կողմից չվճարելու դեպքում

Պարտքի կայունության ռիսկերը՝

- վերաֆինանսավորման
 - մեկ տարում մարվող պարտքի կշռի
- տոկոսադրույքի
 - լողացող տոկոսադրույքի սահմանում
 - պետական պարտատոմսերի չափի ճշգրտում
- փոխարժեքի
 - դրամով պարտքի կշռի մեծացում
- գործառնական
 - արտաքին գործոններ
 - կառավարման անձնակազմի
 - տեխնոլոգիաների փոփոխության
 - տեղեկատվության պահպանման

Վերաձևակերպում, վերակառուցում, հետգնում, փոխանակում, սվոփ

<< արդարին պարտք = 64%

<< ներքին պարտք = 36%

<< դրամով պարտք = 36%

արդարժույթով պարտք = 64%

Ֆիքսված գումարով = 83%

Լողացող գումարով = 17%

Երկարաժամկետ = 85%

Միջնաժամկետ = 12%

Կարճաժամկետ = 2%

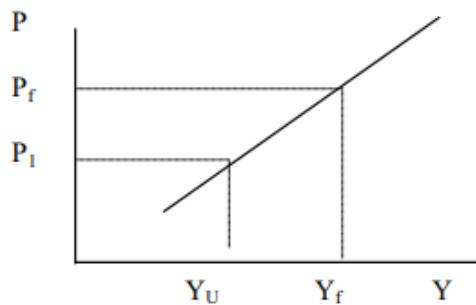
2020 = 63.5%

2021 = 60.3%

2022-ին պարտքն աճել է 15%-ով, իիմնականում ներքինի աճի հաշվին (62%), սակայն արժևորումը դոլարի նկատմամբ և 14% տնտ աճը հանգեցրել են պարտք/ՀՆԱ = 51%

23.(32) Ամբողջական առաջարկի վերլուծությունը կոշտ աշխատավարձի մոդելի և աշխատողների սխալ պատկերացումների մոդելի միջոցով:

Ամբողջական առաջարկի կորի թեքության պայմանը

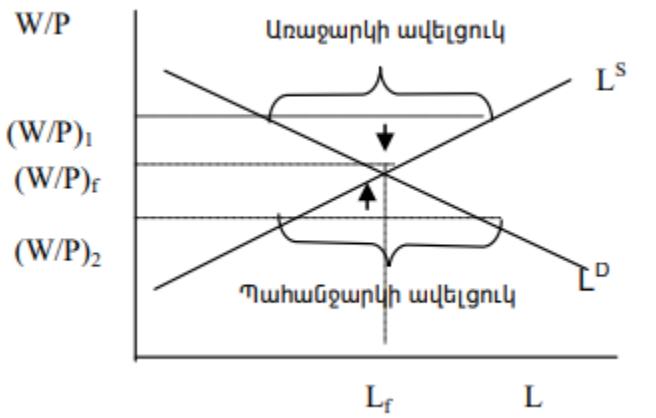

Կոշտ աշխատավարձի մոդել

- Կոշտ աշխատավարձի մոդել՝ ամբողջական առաջարկի կորի թեքության պատճառը աշխատավարձերի ոճ ճկուն լինելու մեջ է
- Գները սպասվածից բարձր են՝ անվանականը մնում է նոյնը, իրական աշխատավարձը չի փոխվում, աշխատանքի պահանջարկն ավելանում է, վարձվում են շատ աշխատողներ, արտադրության ծավալն աճում է (Այսինքն՝ աշխատավարձի կայունության պայմաններում գնաճը նպաստում է արտադրության ծավալի աճին)

Աշխատողների սխալ պատկերացումների մոդել

- Իրական աշխատավարձը կախված է ինֆլյացիայից և գործազրկությունից
- Աշխատողները չեն կարողանում կանխատեսել գների սպասվող փոփոխությունները
- Զեռնարկատերերը կարողանում են՝ վարձում ավելի շատ աշխատողներ՝ ապագայում արտադրության ծավալները ընդլայնելու միտմամբ

24. (33) Ամբողջական առաջարկի վերլուծությունը անկատար տեղեկատվության մոդելի և ոչ ճկուն գների մոդելի միջոցով:

անկատար գեղեկագրվության մոդել

- Ա՛ աշխատողները, Ա՛ ձեռնարկատերները սխալ են պատկերացնում գների մակարդակի հնարավոր փոփոխությունները
- Արտադրողը ուսումնասիրում է իր ապրանքի գները, սակայն լավ չի պատկերացնում իր արտադրանքի համեմատական գինը, այսինքն՝ իր ապրանքով որքան այլ սպառման ապրանքներ կարող է ձեռք բերել
- Զմտածելով, որ մնացած ապրանքների գները նոյնպես բարձրանում են՝ մտածում է, որ իր արտադրանքի հարաբերական գինը բարձրացել է և ընդլայնում է արտադրությունը, ավելանում է առաջարկը:

ոչ ճկուն գների մոդել

- Ձեռնարկությունների գնագոյացման տեսակներ՝
 - Երկարատև հաստատուն գներ
 - Ճկուն գներ

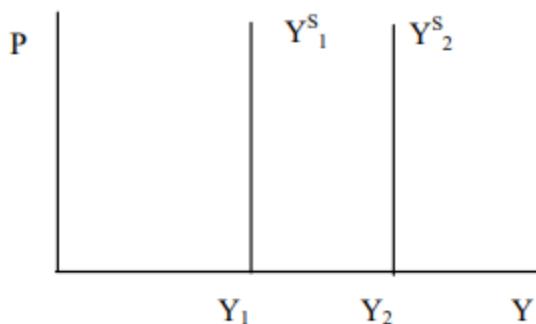
Նախօրոք գներ սահմանող ձեռնրակությունները սահմանում են բարձր գին, որը ստիպում է մյուսներին ևս գները բարձրացնել՝ սպասվող բարձր գները հանգեցնում են իրական բարձր գների: Գների ընդհանուր մակարդակը կախված է ճկուն գներ ունեցող ձեռնարկությունների մասնաբաժնից:

**25. (36) Գործազրկության և ինֆլացիայի կապը: Ֆիլիպսի կորը:
Քեյնսականների և դասականների մոտեցումները ամբողջական
առաջարկի նկատմամբ:**

Ամբողջական առաջարկն ապրանքների և ծառայությունների այն թողարկումն է, որը նախընտրում է ձեռնարկությունը վաճառել առկա գների և աշխատավարձի պայմաններում:

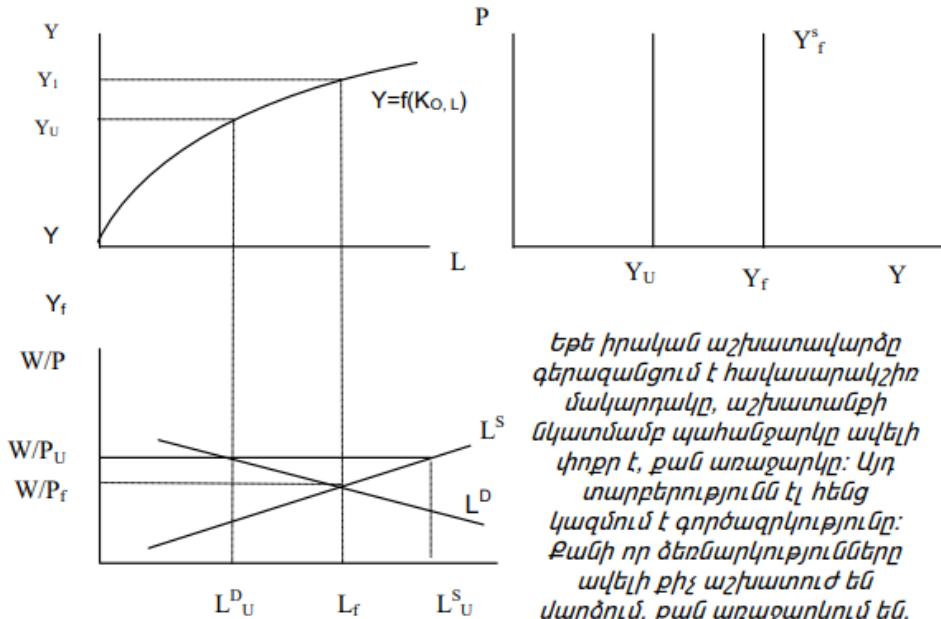
Դասականներ

- Եթե գները աճում են, աշխատամքի շուկայում առաջանում է լրացուցիչ պահանջարկ, սակայն անվանական աշխատավարձը բարձրանում է նույն չափով՝ գների և իրական աշխատավարձի գները պահելով անփոփոխ:
- Եթե չի փոխվում աշխատանքի նկատմամբ առաջարկը կամ պահանջարկը, գների փոփոխությունը չի առաջանում արտադրության ծավալի փոփոխություն
- Եթե փոխվում է աշխատանքի պահանջարկը (օրինակ կապիտալի աճի հետևանքով), իրական աշխատավարձը բարձրանում է, ավելանում է իրական արտադրությունը

Նկ. 15.2. Դասական մոդելը կուտակված կապիտալի աճի դեպքում

- Եթե աշխատանքի նկատմամբ պահանջարկը գերազանցում է առաջարկը, առկա է գործազրկություն, ձեռնարկությունը սկսում է արտադրել իր ներուժից ցածր և առաջարկը կրճատվում է:

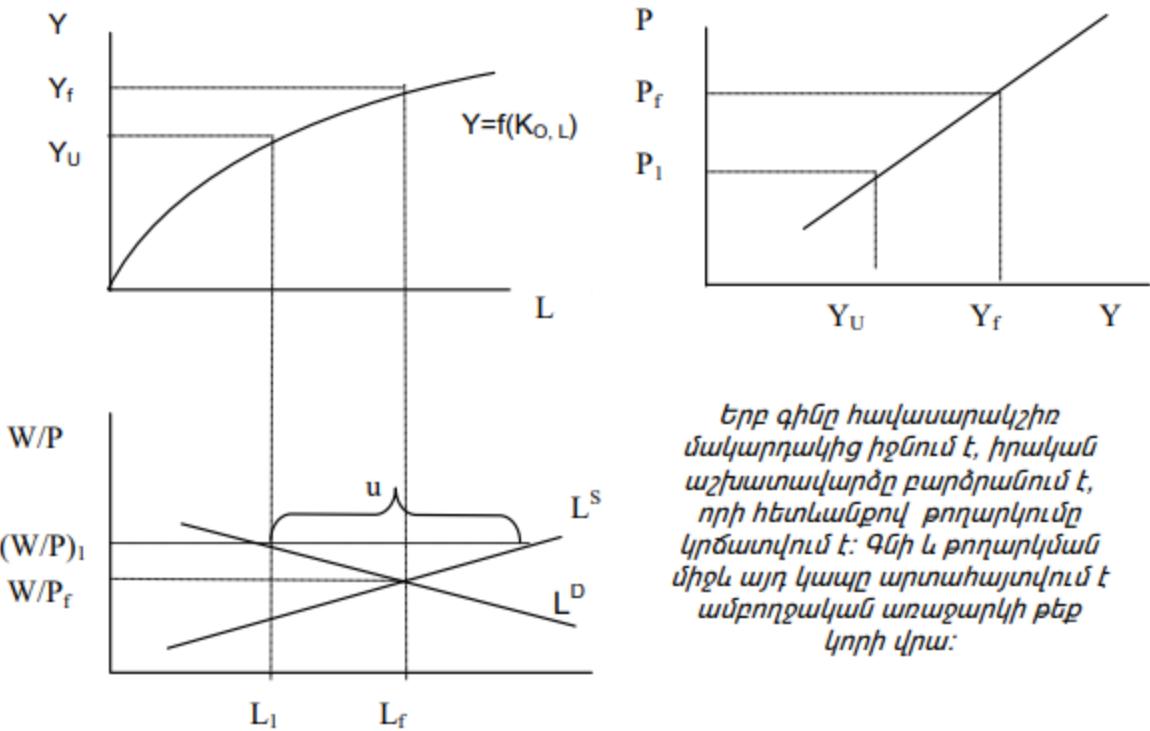

Ակ. 15.3. Գործազրկությունը
դասական մոդելը

Եթե իրական աշխատավարձը գերազանցում է հավասարակշիռ մակարդակը, աշխատանքի նկատմամբ պահանջարկը ավելի փոքր է, քան առաջարկը: Այդ տարրերությունն էլ հենց կազմում է գործազրկությունը: Քանի որ ծերնարկությունները ավելի քիչ աշխատուժ են վարձում, քան առաջարկում են, արտադրության ժամանակը պոտենցիալ մակարդակից իջնում է: Ամրողական առաջարկի կորը մնում է ուղղահայաց, բայց տեղափոխվում է ձախ:

Առաջարկի քեյնսյան մոդել

- Գները և աշխատավարձը կայուն են՝ կայուն են անվանական ցուցանիշները:
- Գործազրկությունը անվանական աշխատավարձի ոչ ճկունության արդյունք է:
- Գների բարձրացման և անվանական աշխատավարձի կոշտության (աշխատանքային պայմանագրեր) դեպքում իրական աշխատավարձը նվազում է:
- Արդյունքում ավելի շատ աշխատողներ են վարձվում, արտադրում է ավելի շատ

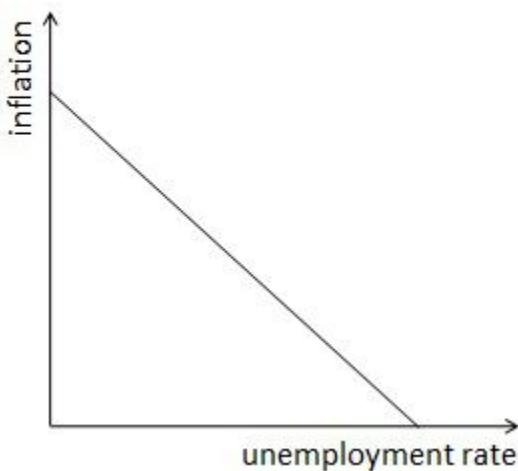

Երբ գինը հավասարակշիռ մակարդակից իջնում է, իրական աշխատավարձը բարձրանում է, որի հետևանքով բողարկումը կրծատվում է: Գնի և բողարկման միջև այդ կապը արտահայտվում է ամբողջական առաջարկի թերթությամբ:

Իրական աշխատավարձի և գործազրկության միջև կախվածությունը

$$(W/P) = -\beta(U - U_n)$$

Ֆիլիպսի կորը

$$\pi = \pi^e - \beta(u - u^*) + \varepsilon,$$

26. (9) Փոլ Ռոմերի, Յան Թինբերգենի և MRW (Մենքու, Դ. Ռոմեր, Ռեյլ)
տնտեսական աճի մոդելների ընդհանուր բնութագրերը:

- Տնտեսական աճի էնդոգեն (ներդրումներ մարդկային կապիտալում) և էկոնոմի տեսություններ (տեխնոլոգիական առաջընթաց): Էնդոգեն մոդելներում փորձ է կատարվում բացատրել արտադրողականության աճի պատճառները: Այսինքն, տնտեսական աճի էնդոգեն մոդելներում A գործակիցը էնդոգեն փոփոխականն է:
- **Ռոմեր՝Կոբբ-Դուգլասի ֆունկցիայում** հեղինակն առանձնացնում է մարդկային կապիտալ աշխատուժից, աշխատուժը միայն ֆիզիկական ախշատանք կատարողն է, մարդկային կապիտալը լինում է մրցակցային (առարկայանում է մարդկային կապիտալում) և ոչ մրցակցային (տեխնոլոգիական բաղադրիչ)
- **MRW'** մարդկային կապիտալը, որպես փոփոխուն գործոն ներառվում է արտադրական ֆունկցիայում: MRW մոդելում մարդկային կապիտալ ասելով հասկացվում է գիտելիքի պաշարը, հմտությունները, փորձն ու մասնագիտական որակները, որոնք կուտակվել են ուսման ընթացքում: Արտադրական ֆունկցիան ունենում է այսպիսի տեսք. $Y = A K^\alpha L^\beta H^\gamma$
- **Թինբերգեն՝**'ներմուծեց ժամանակի և բնական ռեսուրսների գործոնները Կոբ-Դուգլասի արտադրական ֆունկցիայի մեջ:

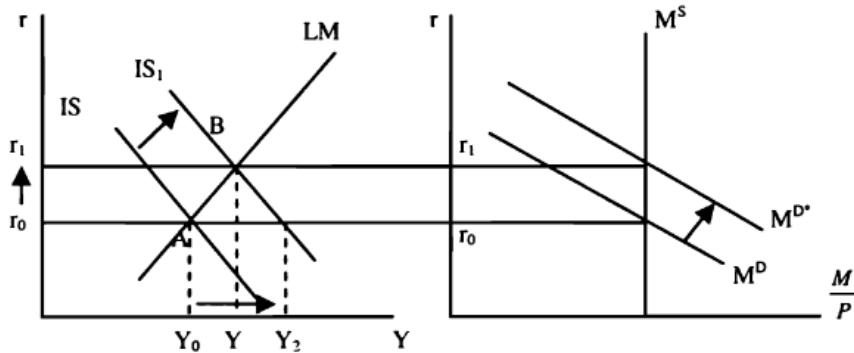
$$Y(t) = A(t) f[K^\alpha(t), L^\beta(t), N^\gamma(t)],$$

Այս մոդելների կարևոր հետևողությունն այն է, որ մարդկային կապիտալում ներդրումները թույլ են տալիս ապահովել կայուն տնտեսական աճ: Պետությունը խթանելով խնայողությունները, կարող է նպաստել մարդկային և ֆիզիկական կապիտալի կուտակմանը:

**27. (29) IS-LM մոդելի դինամիկ վերլուծությունը և մակրոտնտեսական
բաղաքականության ուղղությունների հարաբերական
արդյունավետությունը տնտեսական հավասարակշռության մոդելում:**

IS և LM կորերի հատման կետում ձևավորվում են տոկոսադրույթի և եկամուտի այնպիսի մակարդակներ, որոնց պայմաններում ապրանքների և փողի շուկաները գտնվում են հավասարակշռության վիճակում:

Կօսպատկոր Յ.

$$G \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow c \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow M^0 \uparrow \rightarrow r \uparrow \rightarrow I \downarrow \text{ և } NX \downarrow Y \downarrow$$

Հարկաբյուջետային խթանող քաղաքականություն

հարկաբյուջետային քաղաքականություն

- Խթանող հարկաբյուջետային քաղաքականություն, «դուրսմղման էֆեկտ», խթանող հբք ազդեցությունը ողջ մուտիպլիկատորի չափով չի ավելացնում էկամուտները, քանի որ եկամտուտների աճի պարագայում առաջանում է փողի պահանջարկի աճ, որը բերում է տոկոսադրույթի աճի, դա էլ ներդրումների կրճատման:
$$G+ \Rightarrow Y+ \Rightarrow C+ \Rightarrow Y+ \Rightarrow M_s+ \Rightarrow r+ \Rightarrow I- \Rightarrow Y-$$
- Խթանող հբք արդյունավետությունը որոշվում է IS թեքությամբ՝ դուրսմղման էֆեկտի մեծությամբ՝ եթե այն ավելի փոքր է, քան արդյունքի ավելացումը, այն արդյունավետ է: Որքան լ-ն զգայուն է r-ի փոփոխությանը (որքան LM-ը պառկած է), այնքան հբք ազդեցությունը արդյունավետ է:
- Խթանող հբք-ն արդյունավետ է LM թեքությամբ: Որքան փողի առաջարկի ազդեցությունը դրա պահանջարկի միջոցով մեծ է տոկոսադրույթի վրա, այնքան LM-ը պառկած է:

Դրամավարկային քաղաքականություն

- Խթանող դվյուն
 $M_s \Rightarrow r- \Rightarrow I+ \Rightarrow Y+$

$$NX = q - mY \uparrow - nr \downarrow$$

- Դվյուն արդյունավետությունը կախված է եկամտի և տոկոսադրույթի փոփոխությունների չափերից, որոնց պատճառով
 - Մի կոմից $Y+ \Rightarrow NX-$ (կախված m -ի մեծությունից)
 - Մյուս կողմից $r- \Rightarrow NX+$ (կախված n -ի մեծությունից)

28. (30) IS-LM-BP մոդելը և տնտեսական քաղաքականության արտացոլումը այդ մոդելում:

Կապիտալի հոսունություն՝

- **Կափարյալ (պառկած) (1)**
- **Միջանկյալ (ոչ կափարյալ) (2)**
- Մոբիլիության բացակայություն

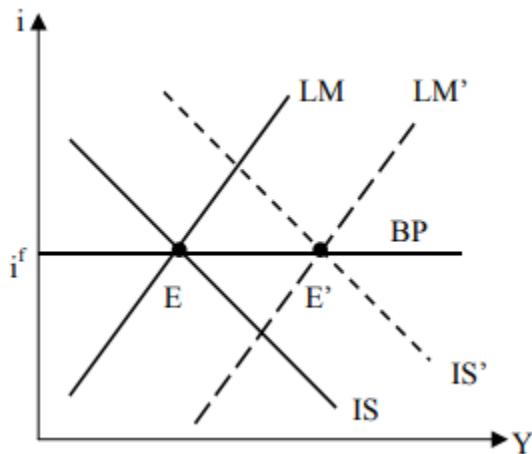
Փոխարժեքի ռեժիմներ՝

- Ֆիքսված
- Լողացող

ԿԱՏԱՐՅԱԼ ՀՈՍՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

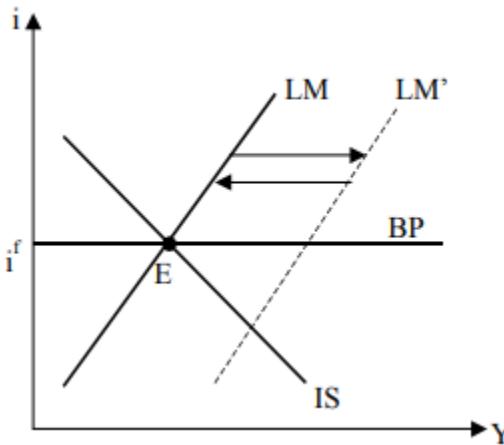
Ֆիքսված ռեժիմ:

- i^f

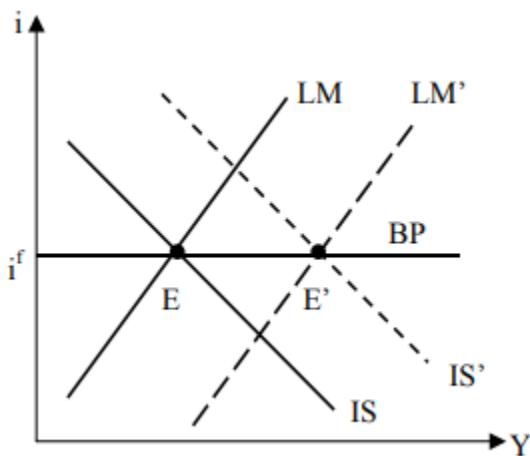
$G+ \Rightarrow Y+ \Rightarrow I > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ դոլար է հավաքում, գնում է ավելցուկային դոլարը
 $\Rightarrow M \Rightarrow LM+$

- i^f

$M+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K^- \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է լցնում շուկա, որ ծածկի վճարային հաշվեկշռի պակասությը $\Rightarrow M^- \Rightarrow LM-$

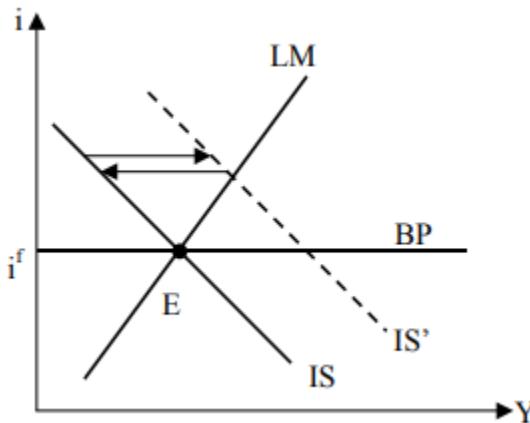
- Դևալվացիա

Անվանական և իրական փոխարժեքի արժեզրկում $\Rightarrow NX+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է հավաքում շուկայից $\Rightarrow M+ \Rightarrow LM+$

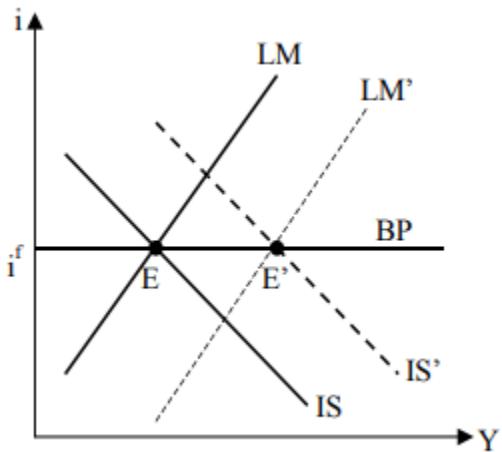
Լողացող ռեժիմ:

- ՀբԸ

$G+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow i > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow dram+ \Rightarrow NX- \Rightarrow IS-$

- Դպրոց

$M+ \Rightarrow LM+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow dram- \Rightarrow NX+ \Rightarrow IS+$

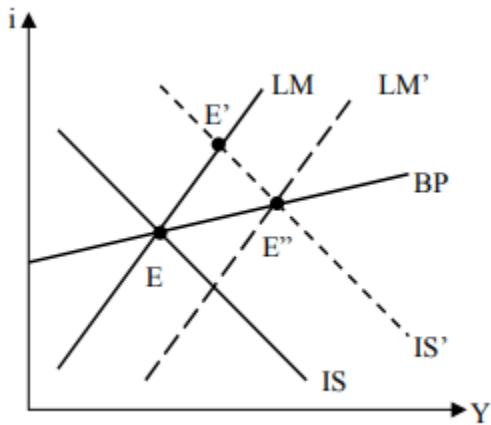
ՈՉ ԿԱՏԱՐՅԱԼ ՀՈՍՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆիքսված

- Հպատական

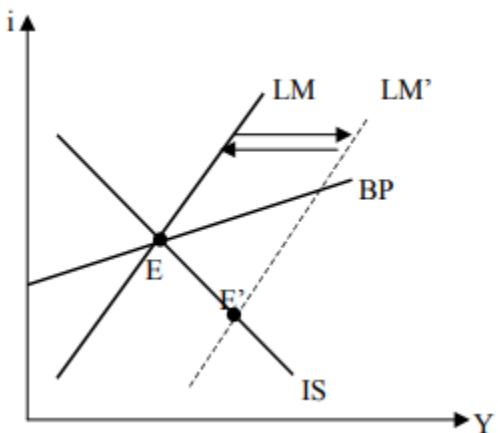
$G+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow i > i^* \text{ (Մյուս կողմից՝ } I- \text{ (դուրսմղման էֆեկտ))} \Rightarrow K+ \Rightarrow \text{ԿԲ-ն հավաքում } \xi \text{ դոլարի ավելցումը} \Rightarrow M+ \Rightarrow LM+ \text{ (BP թեքության պատճառով ավելի քիչ էֆեկտիվ}$

է, քան բացարձակ մոբիլության պարագայում, ներքին տոկոսադրույթի աճը հանգեցնում է դոլարմիման էֆֆեկտի)

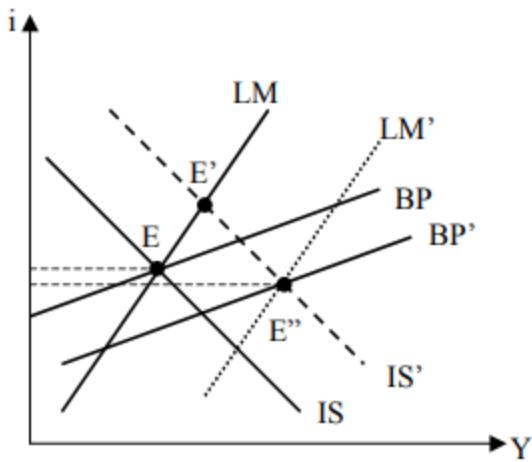
- Դվյակ

$M+ \Rightarrow LM+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է լցնում տնտեսություն $\Rightarrow M-$

- Դևալվացիա

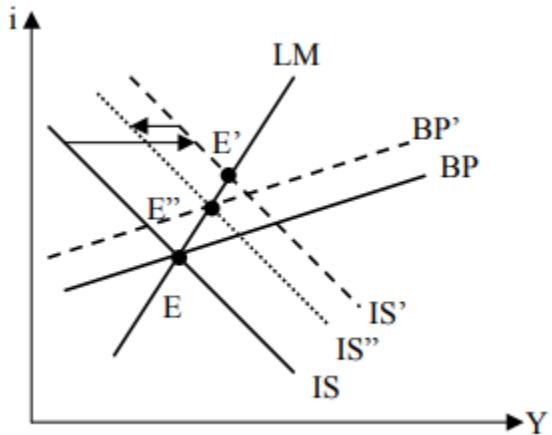
Իրական փոխարժեք- $\Rightarrow NX+$ $\Rightarrow IS+$ և $BP+$ $\Rightarrow i > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow$ ԿԲ-ն դոլար է հավաքում $\Rightarrow M+ \Rightarrow LM+$

Ληηωγηη:

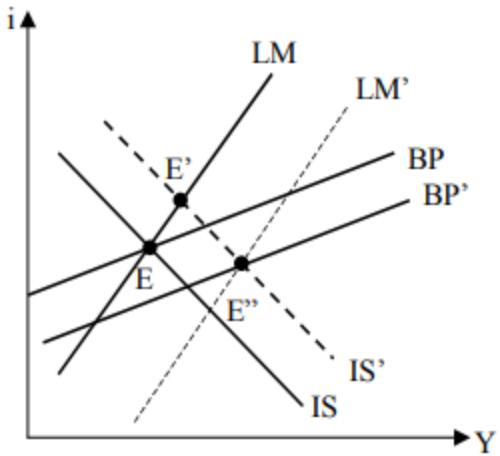
- ζ_{pp}

$G+ \Rightarrow IS+ \Rightarrow M_d+ \Rightarrow i+ \Rightarrow i > i^* \Rightarrow K+ \Rightarrow \text{dram}+ \Rightarrow NX- \Rightarrow IS- \cup BP-$

- γ_{pp}

$M+ \Rightarrow LM+ \Rightarrow i < i^* \Rightarrow K- \Rightarrow \text{dram}- \Rightarrow NX+ \Rightarrow IS+ \cup BP+$

29.(45) Դրամավարկային քաղաքականության էությունը և առանձնահատկությունները:

Դրամավարկային քաղաքականությունը փողի առաջարկի կամ փողի գնի (սուկոսադրույթի) կարգավորման գործընթացն է:

Գների կայունություն բառացիորեն չի նշանակում անփոփոխ գներ, այլ նշանակում է գների դանդաղ և կայուն աճ: Հետևաբար ԿԲ-ը պետք է նպատակադրի ոչ թե զրոյական, այլ չափավոր գնաճ:

Չափավոր գնաճը դրական երևոյթ է՝

- Թանկացած ապրանքը սպառողական զամբյուղում կարող է փոխարինվել էժան փոխարինիչով,
- Սպառողական զամբյուղի թանկացումը կարող է ցուցել ավելի որակյալ ապրանքի ընդգրկման մասին
- Գնաճը նպաստում է արտադրության ընդլայնմանը
- ՀՀ գնաճի թիրախը 4+-1.5% գնաճն է

Դրամավարկային քաղաքականությունը տնտեսական քաղաքականության բաղկացուցիչ մասն է, ուղղված է՝

- Գնաճի մակարդակի կարգավորմանը
- Ներդրումային ակտիվության շարժին
- Ազգային արժույթի կայուն փոխարժեքի պահպանում
- Արդյունավետ ֆինանսական պայմանների ապահովում շուկայական գործընթացների համար

- Երկարաժամկետ կայուն տնտեսական աճ

30. (46) <<Կենտրոնական բանկի գործառույթները և գործիքակազմը:

<< Կենտրոնական բանկի հիմնական նպատակներն են Հայաստանի Հանրապետությունում **գների կայունության** և **ֆինանսական կայունության** ապահովումը: Դրամի **փոխանակային կուրսի** կայունության պահպանում: Փողի **էմիսիա:**

Ուղակի և անուղակի գործիքներ, որոնցից առավել շատ են կիրառվում անուղակիները՝ ֆինանսական շուկաների զարգացման մակարդակից ելնելով: Այդպիսով ազդում են առևտրային բանկերի իրացվելիության, տոկոսադրույթների, ակտիվների եկամտաբերության վրա՝ այդպիսով ադեցլով գների և տնտեսության վրա:

<<ԿԲ կողմից կիրառվող ԴՎՔ գործիքներն են՝

ԴՎՔ գործիքները խմբավորվում են 3 խմբերում՝

- Բաց շուկայական գործառնություններ
- Մշտական հնարավորությունների գործիքներ
- Պարտադիր պահուատավորում

<<ԿԲ գործիքները

- Վերաֆինանսավորման գործիք՝** ոեադ գործարքներ, 7 օր ժամկետով, ամեն չորեքշաբթի, ԿԲ-ն գնում է բանկի կողմից թողարկված պարտատոմսեր, շուկայական գին + տոկոսագումար, ԿԲ-ն պարտավորվում է հետ վաճառել բարելավվում է իրացվելիությունը
- Ճշգրտող գործիքներ՝**
 - ոեադ (մինչև 7 օր, արագ գրենդերով, բանակցություններով)
 - հակադարձ ոեադ (մինչև 28 օր, ԿԲ-ն բանկից ծեռք է բերում պարտապոմս և պարտավորվում դա և բոլոր վճարել, ԿԲ ակդիվների իրացվելիությունը կրճադիվում է, քանզի պակասում են իրացվելի օրիգացիաները)
 - Արդարժույթի դրամադրման և ներդրման սվուի (մինչև 91 օր)
- Կառուցվածքային գործիքներ՝**
 - Երկարաժամկետ ֆինանսավորման ոեադ (մինչև 91 օր)

- Պարփակումսերի առք/վաճառք (Երկրորդային շուկայում պետական պարփակումսերի առքը (Վաճառքը) հանգեցնում է իրացվելիության բարձրացմանը (կրճարմանը))
- ԿԲ պարփակումսերի թողարկում (91 կամ 182 օր)
- Արդարժույթի առք/վաճառք
- **Մշտական հնարավորության գործիքներ**
 - 1 օրով լոմբարդային գրավով վարկեր (գրավ է դրվում ԿԲ կամ ֆիննախի կողմից թողարկված պարփակումսերը)

2006 թ-ից փոխվել է նպարփակադրումը՝ փողի ազրեգագոների նպարփակադրումից անցում կադարելով գնաճի նպարփակադրման ռազմավարության

ՀՀ ԿԲ գլխավոր նպարփակը գների կայունությունն է

Գնաճի Կանխատեսվող մակարդակը իրականացվում է ԿԲ կանխատեսող խմբի կողմից

31. (47) Դրամավարկային քաղաքականության ցուցանիշների համակարգը:

Շրջանառության մեջ փողի քանակության ցուցանիշները կոչվում են փողի ազրեգատներ: Փողը նեղ իմաստով՝ վճարամիջոց, լայն իմաստով՝ խնայողություն

- **Փողի բազան** ընդգրկում է ԿԲ-ից դուրս կանխիկ ՀՀ դրամը, ՀՀ ԿԲ-ում առևտրային բանկերի պարտադիր և ավելցուկային միջոցները (դրամով և արտարժույթով) և ռեզիդենտների դրամով և արտարժույթով ավանդները ԿԲ-ում: Օրական կտրվածքով է հաշվարկվում:
- **M1-ն** ընդգրկում է շրջանառությունում կանխիկ ՀՀ դրամը և ռեզիդենտների՝ ՀՀ դրամով ցանկանաց ավանդները (ներառյալ՝ հաշիվները) և փոխառությունները:
- **M2-ը** դրամային զանգվածն է, ընդգրկում է M1-ը և ռեզիդենտների՝ ՀՀ դրամով ժամկետային ավանդները և փոխառությունները:
- **M2X-ը** փողի զանգվածն է, ընդգրկում է M2-ը և ռեզիդենտների՝ արտարժույթով ավանդները (ներառյալ՝ հաշիվները) և փոխառությունները:
- **Դրամային բազմարկիչը** Դրամային զանգվածի (M2) և փողի բազայի դրամային բաղադրիչների հանրագումարի հարաբերակցությունն ամսվա վերջի դրությամբ:
- **Փողի բազմարկիչը** Փողի զանգվածի (M2X) և փողի բազայի հարաբերակցությունն ամսվա վերջի դրությամբ

Գնաճ

- Բանկային համակարգի դվյ ցուցանիշներ
 - Փողի շրջապտույտի արագություն
 - Փողի պահանջարկ
- ԿԲ ամփոփ ցուցանիշներ
 - Փողի բազա և բացմարկիչներ

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)^d = \mathbf{L}(\mathbf{Y}, \mathbf{R})$$

ՀՀ գնաճ՝ 8.1%

32. (48) Տոկոսադրույքների փոփոխության միջոցով գործող դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման մեխանիզմը:

Առանձնացնում են՝ ԴՎՔ փոխանցման 4 կառուցակարգ՝

- **Տոկոսադրույքի**
- **Ակտիվների գների**
- **Փոխարժեքի**
- **Սպասումների ձևավորման**

Տոկոսադրույքի մեխանիզմ՝

$M+ (իսթանող դվյ) \Rightarrow r- \rightarrow I+ \Rightarrow Y+$ (պահանջարկի աճ)

$M \uparrow \Rightarrow P^* \uparrow \Rightarrow \pi^* \uparrow \Rightarrow i_r \downarrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$

Դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման մեխանիզմի միջոցով ԿԲ-ն ազդում է գնաճի և իրական ՀՆԱ-ի վրա

33. (49) Ակտիվների գների փոփոխության միջոցով գործող դրամավարկային քաղաքականության փոխանցման մեխանիզմը:

Հարստության մակարդակի փոփոխության միջոցով գործող փոխանցումային մեխանիզմն է՝ ակտիվների գների փոփոխությունն անդրադառնում է տնտեսվարողների ֆինանսական դրության վրա և ազդում պահանջարկի վրա:

Տեսակները՝

- **Արժեթղթերի գնի փոփոխություն՝**ԿԲ-ն ազդում է արժեթղթերի նկատմամբ պահանջարկի վրա, դրանց գները բարձրանում են, թորինի տեսության համաձայն, երբ կազմակերպության շուկայական արժեքը ավելի բարձր է, քան կատարվող ներդրումները
 - Ներդրումներն ավելի շահավետ են, $I+ \Rightarrow Y+$

$M \uparrow \Rightarrow P^e \uparrow \Rightarrow q \uparrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$

- Հարստության էֆֆեկտով՝

$M \uparrow \Rightarrow P^e \uparrow \Rightarrow հարստություն \uparrow \Rightarrow սպառում \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$

- **Գույքի գների փոփոխության միջոցով՝**հարստության էֆֆեկտն արդեն գույքի գների փոփոխությունից՝ բնակարան, հող: Բնակարանների գների բարձրացումը ազդում է նոր ներդրումների և ավել սպառման վրա:
- **Բանկային վարկերի ծավալների փոփոխությամբ**
- **Տնային գնդեսությունների եկամուպների ու ծախսերի փոփոխությամբ**

34. (50) Բանկային վարկերի ծավալների փոփոխության և տնային տնտեսությունների եկամուտների ու ծախսերի փոփոխության միջոցով գործող ԴՎՔ փոխանցման մեխանիզմները:

Բանկային վարկերի ծավալների փոփոխության

- Ազդեցությունն այսպիսով ավելի ազդեցիկ է փոքր ձեռնարկությունների վրա, մեծերը կարողանում են ինքնաֆինանսավորվել: Արդյունավետությունը կախված է բանկային վարկերից մեծ կախվածություն ունեցող բանկերի մասնաբաժնից:
- Վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի փոփոխությամբ
- Բանկերը ընտրություն են կատարում վարկերից ստացվող եկամտի և այլնտրանքային ակտիվներում ներդրումների միջև
- Տոկոսադրույքի նվազեցումը բերում է նոր վարկերի՝ ներդրումների աճի

Տնային գնդեսությունների եկամուպների ու ծախսերի փոփոխությամբ

- Ֆինանսական դժվարություններ, վարկերը էժանանում են, սպառումը և ներդրումները նույնականացնեն
 $M \uparrow \Rightarrow P^e \uparrow \Rightarrow ֆինանսական ակտիվներ \uparrow \Rightarrow ֆինանսական դժվարություններ \downarrow \Rightarrow Տնային գնդեսություն \downarrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow,$
- Սպառողների վարքագիծն է ազդում

35. (51) Ֆիրմաների հաշվեկշռի փոփոխության և փոխարժեքի փոփոխության միջոցով գործող ԴՎՔ փոխանցման մեխանիզմները:

Ֆիրմաների հաշվեկշռի փոփոխությամբ

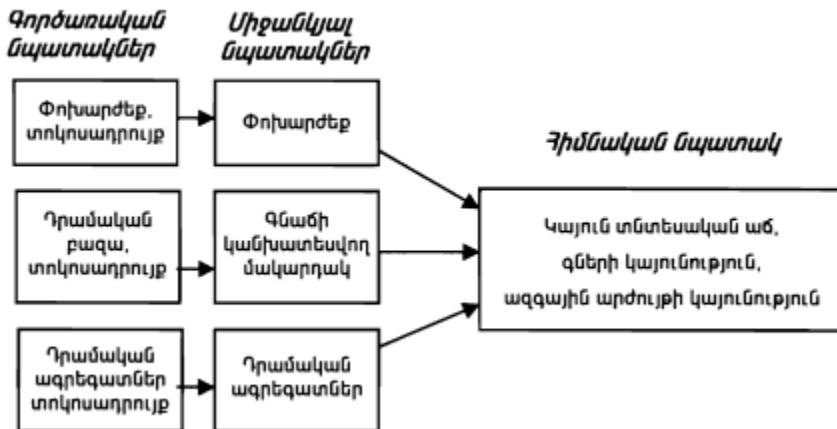
- Ձեռնարկությունների զուտ արժեքի ավելացումը հանգեցնում է բանկերի ոչ ռիսկային վարկերի ավելացման, որից վարկավորումը բարելավվում է
 $M \Rightarrow P \Rightarrow \text{աճաջող ընտրություն} \downarrow \Rightarrow \text{ռիսկ} \downarrow \Rightarrow \text{վարկավորում} \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow$,
- Վերաֆինանսավորման տոկոսադրույթի իջեցումը հանգեցնում է բանկերի տոկոսների նվազման, որն էլ հանգեցնում է տնտեսվարողների կանխիկ դրամական հոսքերի ավելացման
- Քանի որ անվանական տոկոսները հաստատված են որոշակի ժամանակահատվածի համար, գների աճը հանգեցնում է տնտեսվարողների պարտավորությունների նվազման:

Փոխարժեքի փոփոխության միջոցով

- Տոկոսադրույթի անկումը հանգեցնում է նրան, որ դրամը դառնում է պակաս գրավիչ արտասահմանյան ներդրողների համար
- Ազգային արժույթի պահանջարկը նվազում է
- Արժույթն արժեզրկվում է, արտահանումը արտասահմանցիների համար էժանանում
- Զուտ Արտահանումը բարելավվում է
- Եկամուտն ավելանում է

36. (52) Փոխարժեքի նպատակադրումը:

2006 թվականի հունվարի 1-ից << կենտրոնական բանկը, «<< կենտրոնական բանկի մասին» << օրենքի սահմաններում փողի ագրեգատների նպատակադրումից պաշտոնապես անցում է կատարել գնաճի նպատակադրուման ռազմավարության: Այս ռազմավարության համատեքստում որպես դրամավարկային քաղաքականության **միջանկյալ նպատակ գնաճի կանխադրեսված մակարդակն է**, իսկ որպես **գործառնական նպատակ՝ կարճաժամկետ բոկոսադրույթը**:

Գործառնական նպատակներին հասնելու համար ԿԲ-ն սահմանում է միջանկյալ նպատակներ՝ անվանական խարիսխ

Անվանական խարիսխի դեր կարող են կատարել՝

- Փոխարժեքը
- Փողի ագրեգատները
- Գնաճը

Ռազմավարության ընտրությունը՝ Պայմանավորված է տվյալ երկրի առանձանահատկություններով

Առավելություններ՝

- Նպաստում է գնաճի տեմպերի կառավարմանը
- Սահմանում է դվյա ավելումայի կանոններ
- Սահմանափակում է ԿԲ հայեցողական քաղաքականությունը
- Բացառվում է ժամանակային անհամարելի հության ազդեցությունը տնտեսվարողների վրա

Շերություններ՝

- Անհնարին է դառնում անկախ դվյան
- Սպեկուլյատիվ հարձակման թիրախ է դառնում

Նպարակները՝

- գնաճի զսպում՝ գնաճի սպասումների չեզոքացում
- տնտեսական ինտեգրումը՝ գործընկեր երկրների հետ կապիտալի բարձր շարժունակություն, 35%
- հարմար է անցումային տնտեսությունների համար

37. (53) Փողի ագրեգատների նպատակադրումը:

Փողի ագրեգատների քանակական սահմանափակումներ:

Հարմար է անցումային տնտեսությունների համար

Առավելություններ՝

- առաջարկի և պահանջարկի ցնցումները կառավարելու տեսանկյունից
- անկախ դվբ
- նպատակի նախնական տեղեկատվություն
- ֆիսկալ դոմինանտության բացակայություն

Գործառնական նպատակ

Միջանկյալ նպատակ

Վերջնական նպատակ

38. (54) Գնաճի նպատակային մակարդակի ընտրությունը:

Գնաճի Նպատակադրման ռազմավարության համար չափորոշիչներ

- Նպատակային ցուցանիշի և դրա մակարդակի սահմանում
- Կողմնորոշիչ միջակայքի սահմանում
- Նպատակադրման իրավասու սուբյեկտի որոշում

Զարգացածներում՝ 0.3%

Որոշները սահմանում են կետով, որոշները միջակայքով, որոշները՝ առավելագույն կետով

Տարածված է ՍԳԻ-ն

Ժամանակային հորիզոն՝ 1-3 տարի

Որոշ երկներում ԿԲ-ն և կառավարությունը համատեղ

Առավելություններ՝

- Նպատակի պարզություն
- Անկախ դվբ

- ԿԲ նկատմամբ վստահություն

Թերություններ՝

- Նպատակի ուշացած տեղեկատվություն
- ՀՆԱ տատանողականությունը
- Դվյ կանոնների կոշտություն

Գնաճի նպատակադրման ռազմավարության 3 ռեժիմ՝

- Կայացած
- Էկլեկտիկ (հայեցողական)
- Թեթև

39. (55) Ֆրիդմենի, Թեյլորի, Մակ-Քելամի դրամավարկային քաղաքականության կանոնները:

Տնտեսագետների շրջանում շատ տարակարծություններ կան տնտեսական քաղաքականության հարցերի շուրջ:

Ֆրիդմենի կանոն

- պետությունը պետք է հաշվի առնի տնտեսական քաղաքականությունների սահմանափակումները
- տնտեսությունը ներքնապես կայուն է
- Փողի ավելացումը պետք է ավելացնել ոչ թե իրավիճակներից ելնելով, այլ որպես ուղենիշ վերցնել ՀՆԱ աճը
- Փակել լրացուցիչ էմիսիայի ուղիները
- Օրինակ՝ ԱՄՆ-ում՝ մոնետարիստները գտնում էին, որ պետք է փողի զանգվածն ավելացնել ՀՆԱ աճի 3 տոկոսի և փողի շրջապտույտի արագության հեռանկարային միտումը՝ 1%, միասին՝ 4%

Մակ-Քելամի կանոն

- Ֆրիդմենի կոշտ և սահմանափակ կանոնին եկան փոխարինելու կանոններ հետադարձ կապով
- Վերջնական նպատակների տատանումներից ելնելով ճշգրտման գործակից
- Գործակից, որից կախված է պետության դվյ արձագանքների արագությունը
- Գնաճն առաջանում է անվանական ՀՆԱ - Ներուժային ՀՆԱ

Թեյլորի կանոն

- Տնտեսության վրա ազդեցությունը՝ իրական տոկոսադրույքով պայմանավորված
- Քանզի Դվբ-ն ազդում է միայն անվանական ցուցանիշների վրա, պետք է ուշադրություն դարձնել նաև գնաճին
- Հեղինակն առաջարկում է անվանական տոկոսադրույքը վարել գնաճի մակարդակից գծային կախվածությամբ՝ տոկոսադրույքը պահելով հաստատուն
- Փաստացի և ներուժային ՀՆԱ

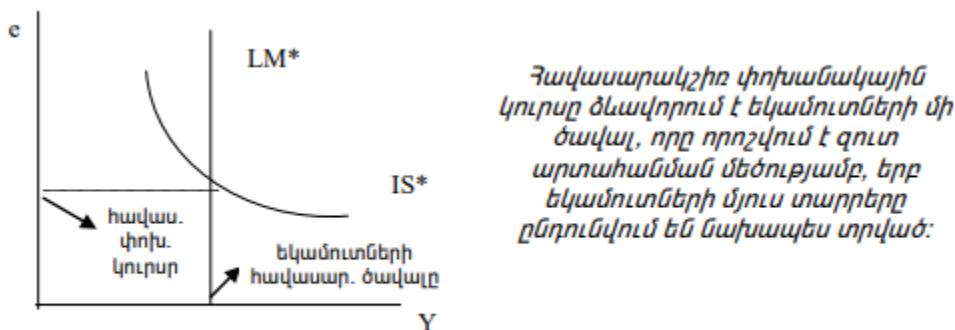
40. (17) Տնտեսական քաղաքականության ազդեցությունը փոքր բաց տնտեսության վրա:

41. (18) Փոքր բաց տնտեսությունը կարճ ժամկետում:

42. (17, 18, 19) Տնտեսական քաղաքականության ազդեցության գնահատումը հաստատագրված և լողացող փոխանակային կուրսերի դեպքում Մանդել-Ֆլեմինգի մոդելի միջոցով:

Մոդելի հավասարումներն են՝

- Ամբողջական պահանջարկ՝ $Y = C(Y-T) + I(r) + G + NX(e) \rightarrow IS$
- Փողի իրական պաշար՝ $M/P = L(y, r) \rightarrow LM$
- Տոկոսադրույք՝ $r=r^*$

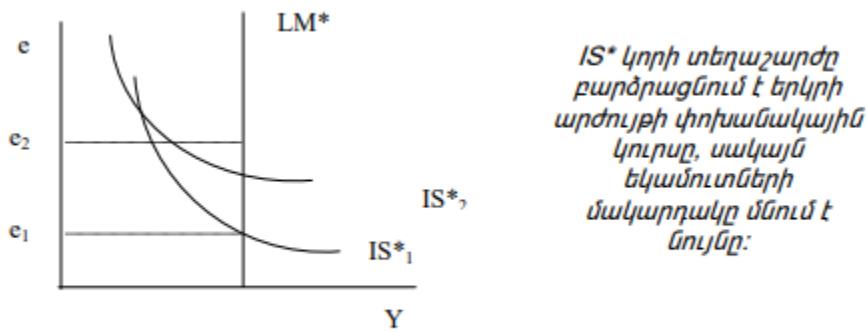
Նկ.16.2. Մանդել-Ֆլեմինգի մոդելը Y - ո գրաֆիկի վրա

LM կորը կախված չէ փոխանակային կուրսից

NX-ը փոխանակային կուրսից հակառակ կախվածության մեջ է

Լողացող փոխանակային կուրսի քաղաքականությունները

- ՀՊԾ

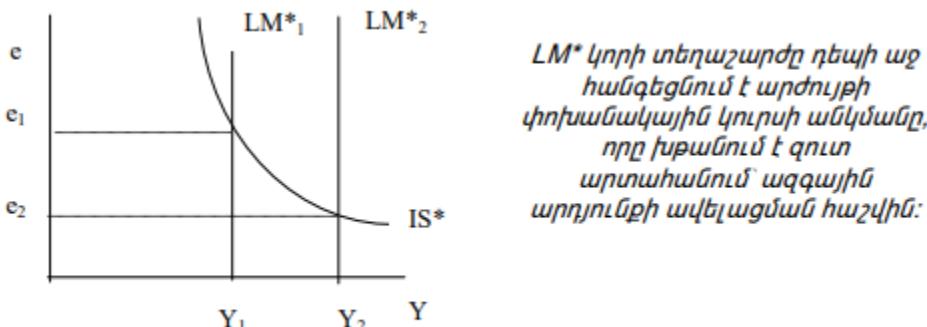
IS կորի տեղաշարժը բարձրացնում է երկրի արժույթի փոխանակային կուրսը, սակայն եկամուտների մակարդակը մնում է նույնը:*

Նկ. 16.3. Խթանող հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը

$$G+ \rightarrow Y+ \rightarrow e+ \rightarrow NX- \rightarrow Y-$$

Լողացող ռեժիմում խթանող հք-ն եկամուտների մակարդակը չի փոխում, միայն բարձրացնում է փոխանակային կուրսը

- **Դվար**

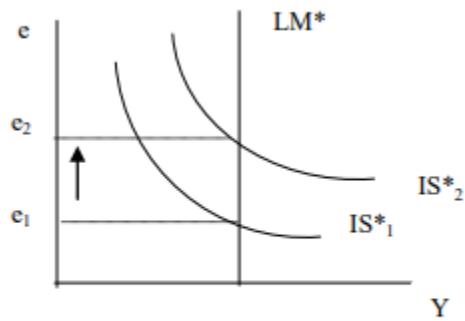
LM կորի տեղաշարժը դեպի աջ հանգեցնում է արժույթի փոխանակային կուրսի անկմանը, որը խթանում է զուտ արտահանում՝ ազգային արդյունքի ավելացման հաշվին:*

Նկ. 16.4. Խթանող դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը

$$M+ \rightarrow դրամը արժեզրկվում է \rightarrow e- \rightarrow NX+ \rightarrow Y+$$

- **Արդարին առևտրային քաղաքականություն**

Ներմուծման կաշկանդում քանակական կամ դեսականու դեսանկյունից, բարձր մաքսավճարներ ներմուծման դեսանկյունից

Զուտ արտահանման
ավելացումը մեծացնում է
երկրում արտարժույթի
առաջարկը և արժույթի
փոխանակային կուրսը
աճում է, սակայն
եկամուտը և դրա
բաղադրիչները չեն
փոփոխվում:

**Ակ. 16.5. Արտաքին առևտորային քաղաքականության ազդեցությունը
«լողացող» փոխանակային կուրսի դեպքում**

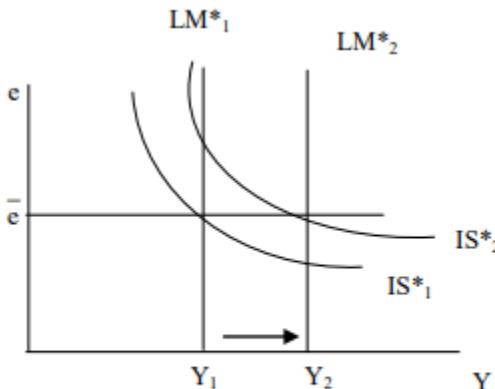
Import- \rightarrow NX+ \rightarrow արտարժույթը լցվում է մեր շուկա \rightarrow Y+ \rightarrow e+ \rightarrow NX- \rightarrow Y-

Արդյունքում եկամուտները մնում են նույնը, փոխանակային կուրսը բարձրանում է

Ֆիքսված փոխարժեքի ռեժիմ

ԿԲ-ն պարտավորվում է ֆիքսված գնով գնել և վաճառել արտարժույթ, այսինքն՝
պետք է ունենա դրամի և արտարժույթի պաշարներ

- **Հպք**

Եթե IS^*_1 կորը ընդունում է IS^*_2
կորի դիրքը, ապա ԿԲ-ն
հաստատագրված
փոխանակային կուրսը պահելու
համար ավելացնում է փողի
զանգվածը, և LM^*_1 կորը
ընդունում է LM^*_2 կորի դիրքը,
որի ազդեցությամբ Y_1 -ը
ընդունում է Y_2 -ի դիրքը:

**Ակ. 16.6. Խրանող հարկարյութետային քաղաքականության ազդեցությունը
հաստատագրված կուրսի պայմաններում**

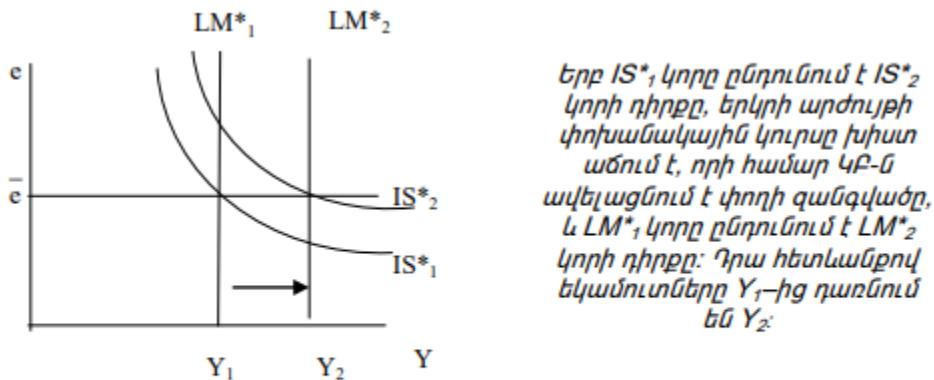
G+ \rightarrow IS+ \rightarrow e+ \rightarrow ԿԲ-ն դրամ է լցնում շուկա \rightarrow M+ \rightarrow LM+

- **Դվյակ**

$M+ \rightarrow LM+ \rightarrow e- \rightarrow$ ԿԲ-ից կակսեն էժան դոլար գնել այնքան, այլ կերպ ասած դրամն այնքան կլցվի ԿԲ պաշարներ, որ կուրսը վերադառնա իր հաստատագրված մակարդակին $\rightarrow M- \rightarrow LM-$

Արդյունքում դվր-ն չի ազդում գուտ արտահանման ու եկամուտների ավելացման վրա, այլ հարստացնում է սպեկուլյանտներին

- **Արտաքին առևտության քաղաքականություն**

Նկ. 16.7. Արտաքին առևտության քաղաքականության ազդեցությունը
հաստատագրված փոխանակային կուրսի պայմաններում

Import- $\rightarrow NX+ \rightarrow IS+ \rightarrow e+ \rightarrow$ ԿԲ-ն ավելացնում է փողի զանգվածը $\rightarrow M+ \rightarrow LM+$
 $\rightarrow Y+$

43. (35) Գործազրկության ցուցանիշները: Սպասման գործազրկություն:
Հավասարակշռությունը աշխատանքի շուկայում:

Աշխատուժ = զբաղվածներ + գործազրկություն

Գործազրկության բնական մակարդակը նախորդ և գալիք 10 տարիների գործազրկության միջինն է:

Աշխատանքային ռեսուրսների մեջ են մտնում՝

- Աշխատանքային տարիքից ցածր (16 տարեկան) և արտադրության մեջ գործող բնակչությունը
- Աշխատունակ տարիքի բնակչությունը, 1 և 2-րդ կարգի հաշմանդամները
- Աշխատունակ տարիքից բարձր և դեռևս արտադրության մեջ

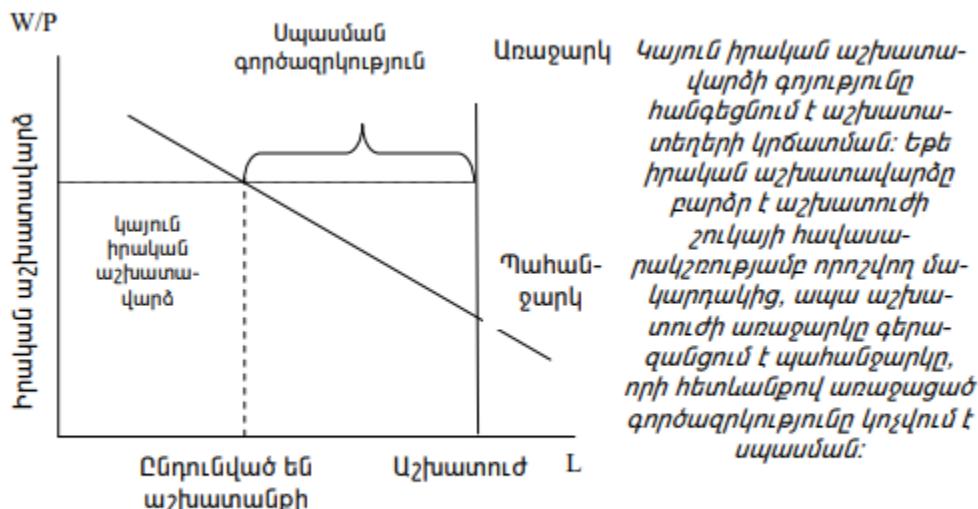
Տնտեսապես ակտիվ են համարվում զբաղվածները և գործազրկությունը

Տնտեսապես ոչ ակտիվ են սովորողները, արտոնյալ ծերության կենսաթոշակ ստացողները, հաշմանդամության կենսաթոշակ ստացողները, տնային տնտեսուհիները և աշխատել չցանկացող բնակչությունը

Գործազրկության տեսակներ՝

- Հպանցիկ՝ անհատական որոշմամբ
- Կառուցվածքային՝ տեխնոլոգիական պատճառներ
- Պարբերաշրջանային՝ անկման փուլում բարձր գործազրկություն

Աշխատանքի շուկայում, ի տարբերություն ապրանքների, որտեղ գներնը համաեմատաբար ճկուն են, իրական աշխատավարձը կոշտ է

Նկ.11.1. Կայուն իրական աշխատավարձի ազդեցությունը գործազրկության վրա

Աշխատավարձերը չեն նվազում, որովհետև՝

- Արիմիություններ
- Օրենսդրական՝ նվազագույն աշխատավարձ
- Խթանող աշխատավարձերի առկայություն
 - Կրճատվում է հոսունությունը՝ նորերի վրա ժամանակի ծախս
 - Որակական զարգացում
 - Մոտիվացիայի բարձրացում

Գործազրկություն՝ 13%՝ 2022 թվական

44. (37) Զբաղվածության պետական քաղաքականությունը:

Ակտիվ և պասիվ քաղաքականություններ՝

- Պասիվ՝ գործազրկության բացասական հետևանքների վերացման միջոցառումներ՝
 - Գործազրկների հաշվառում
 - Նպաստի վճարում
 - Ազատ աշխատեղերի գրանցում
 - Աշխատանքի տեղափորում
 - Վերամասնագիտացում
- Ակտիվ՝
 - Զբաղվածության պահպանում
 - Աշխատուժի զարգացում
 - Նոր աշխատատեղերի ստեղծում

ՀՀ «զբաղվածության մասին օրենք»

ՀՀ զբաղվածության և սոցիալական հարցերի նախարարություն

Ծրագրեր 2016 և 2020 թվականների պատերազմներին մասնակից գործազրկների համար՝ ուսուցում, աշխատանքային փորձառություն

Միայնակ մայրերի համար

Հաշմանդամություն ձեռք բերած քաղաքացիների բիզնես ծրագրերը կյանքի կոչելու հնարավորության ընձեռում

Մասնագիտական դասընթացներ

45. (38) Գործազրկությունը ՀՀ-ում և դրա ցուցանիշների վերլուծությունը:

Տնտեսապես ոչ ակտիվ են **սովորողները, արդունյալ ծերության կենսաթոշակ սրացողները, հաշմանդամության կենսաթոշակ սրացողները, դնային դնդեսուիհները և աշխափել չցանկացող բնակչությունը**

Աշխատայնքային ռեսուրսներ՝

- Աշխատանքային ռեսուրսներ

- Աշխատուժ
 - Զբաղվածներ
 - Գործազուրկներ
- Աշխատուժից դուրս բնակչություն
 - Չի ցանկանում աշխատել
 - Փնտրել է բայց պատրաստ չէ,
 - Պատրաստ է բայց չի փնտրել

Միջինում մոտ 22% սկսած 2000 թ.-ից

Փոխվել է հաշվարկման մեթոդաբանությունը՝ 2008 և 2018 (բացառվել են սեփական սպառման համար զբաղվածությունը) թթ-ին

Հայաստանում գործազրկության մակարդակը 15% է. ամենաբարձրը ԵԱՏՄ-ում 2020 թ-ին՝ 18.2%

ԱՄԿ-ի սահմանման համաձայն՝ գործազուրկ են համարվում աշխատուժի չափման համար ընդունված տարիքի անձինք 15-74 տարեկան, ովքեր չեն ունեցել աշխատանք, (շահավետ զբաղմունք), ակտիվութեն աշխատանք են փնտրում կամ պատրաստ են մոտ ապագայում սկսել այն:

46. (41) Գնաճի հաշվարկման եղանակները: Ֆիշերի հավասարում:

- Սպառողական Գների ինդեքս
 - Պաաշեի ինդեքս

$$I_p = \frac{\Sigma p_1 q_1}{\Sigma p_0 q_1}$$

- Լայսապերեսի ինդեքս

$$I_p = \frac{\Sigma p_1 q_0}{\Sigma p_0 q_0}$$

- Ֆիշերի ինդեքս

$$I_p = \sqrt{\frac{\Sigma p_1 q_1}{\Sigma p_0 q_1} * \frac{\Sigma p_1 q_0}{\Sigma p_0 q_0}}$$

- Մեծածախ գների ինդեքս (արտադրական մակարդակի վրա)

- Դեֆլյատոր

Ֆիշերի հավասարում՝ $i = r + p$

Անվանական բուկոսադրույթ = իրական բուկոսադրույթ + գնաճ

$$M * V = P * Y$$

47.(42) Փողի առաջարկի մոդելը:

Փողի առաջարկ = կանխիկ փող + ընթացիկ հաշիվներ $M = C + D$

Փողի բազա = կանխիկ փող + բանկային պահուատները $B = C + R$

Առաջին հավասարումը հայտնում է, որ փողի առաջարկը՝ դա կանխիկ փողի եւ ընթացիկ հաշվում գտնվող փողի գումարն է: Երկրորդ հավասարումը ցուց է տալիս, որ փողի բազան իրենից ներկայացնում է կանխիկ փողի եւ բանկային պահուատների գումարը: Այժմ բաժանենք առաջին հավասարումը երկրորդի վրա եւ կստանանք.

$$\frac{M}{B} = \frac{C + D}{C + R}$$

Դետո բաժանենք հավասարման աջ մասի համարիչը եւ հայտարարը D -ի վրա.

$$\frac{M}{B} = \frac{C/D + 1}{C/D + R/D}$$

Նկատեք, որ C/D ՝ դա փողի դեպոնացման cr գործակիցն է, իսկ R/D ՝ ավանդների պահուատավորման rr նորմն է: Կատարելով այդ փոխարինումները եւ տեղափոխելով B հավասարման ձախ կողմից աջ կողմը, ստանում ենք.

$$M = \frac{cr + 1}{cr + rr} \times B$$

Դավասարումից հետեւում է, որ փողի առաջարկը երեք եկագեն փոփոխականների ֆունկցիան է: Դիշեցնենք, որ դրանով հանդերձ այն համամասնական է փողի բազային: Դամամասնականության գործակիցը՝ $(cr + 1)/(cr + rr)$, անվանենք փողի բազմապատկիշ եւ նշանակենք m -ով:

$$M = m \times B$$

Փողի բազայի հավելածի յուրաքանչյուր դոլարին համապատասխանում է փողի առաջարկի ո դոլար հավելած: Փողի բազան, որը փողի առաջարկի վրա բազմապատկիշ ներգործության հատկություն ունի, հաճախ անվանում են ավելացված ուժի փող:

- Որքան մեծ է փողի բազան, այնքան մեծ է փողի առաջարկը
- Որքան ցածր է ավանդների պահուատավորման նորմը՝ այնքան վարկունակ է բանկը՝ այնքան շատ է առաջարկը
- Որքան ցածր է դեպոնացման C/D գործակիցը՝ այնքան շատ փող ունի ավանդներում բանկը՝ այնքան վարկ կտա՝ այնքան փողի առաջարկը մեծ է

48. (43) Փողի պահանջարկի ճամպրուկային և գործառնական տեսությունները:

$$(M/P)^d = L(i, Y)$$

Փողը կատարում է 3 ֆունկցիա՝

- Արժեչափման
- Խնայողության
- Շրջանառության միջոց

Ճամպրուկային

- Շեշտը դրվում է փողի՝ որպես խնայողության միջոցի վրա
- Պահանջարկը որոշվում է ակտիվների հարաբերական գրավչությամբ
- Կախված է յուրաքանչյուր ակտիվի հետ կապված ռիսկերից և դրա եկամտաբերությունից, ակտիվների ընդհանուր գումարից
 - $(M/P)^d = L(r_s, r_b, \pi^e, W)$.
- - r_s – բաժնետոմսերից սպասվող եկամուտ
 - r_b – փոխառություններից ստացվող եկամուտ
 - գների փոփոխություններից ստացվող եկամուտ
 - ակտիվների գումար
- Տեսությունն ավելի կիրարառական է ավելի գրավիչ ակտիվների համար՝ խանողական հաշիվ

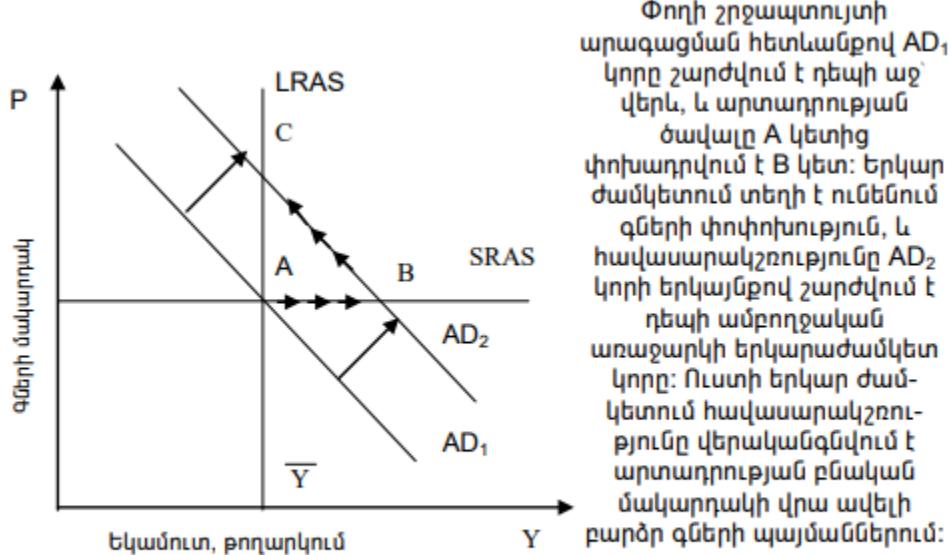
Գործառնական

- Փողը՝ որպես շրջանառության միջոց
- Փողը ավելի ստորադրյալ է, քան այլ ակտիվները, այն կուտակվում է միայն գնումներ կատարելու նպատակով
- Փողը ձեռքին պահելու ծախսը՝ զրկվելով բանկում պահելու ժամանակ հնարավոր եկամտից
- Բանկեր այցելության մոդելը, որքան տոկոսադրույքը ցածր է այնքան շատ կանխիկ փող կապահի ձեռքին, որքան բարդ է բանկից հանել փողը

49. (61) Մակրոտնտեսական կայունացնող քաղաքականությունը:

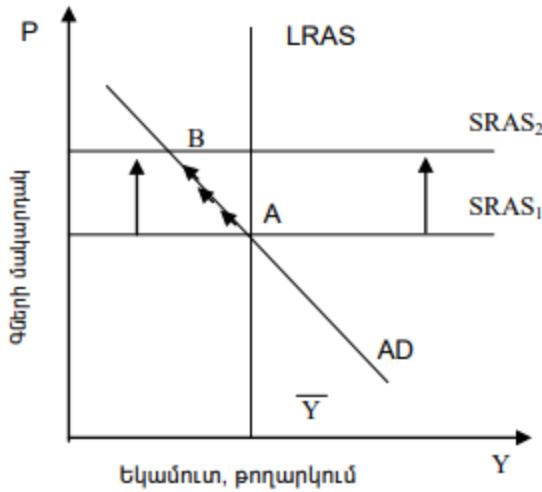
- Անհրաժեշտ է մակրոտնտեսական ցնցակաթվածների ժամանակ, եղբ առաջարկը կամ պահանջարկը տեղաշարժվում են
- Պետական քաղաքականություն է, որը արտադրության ծավալը և զբաղվածությունը բնական մակարդակի պահելու ձգտում ունի
- Դվյ և հբք միջոցով

Ամբողջական պահանջարկի ցնցում՝

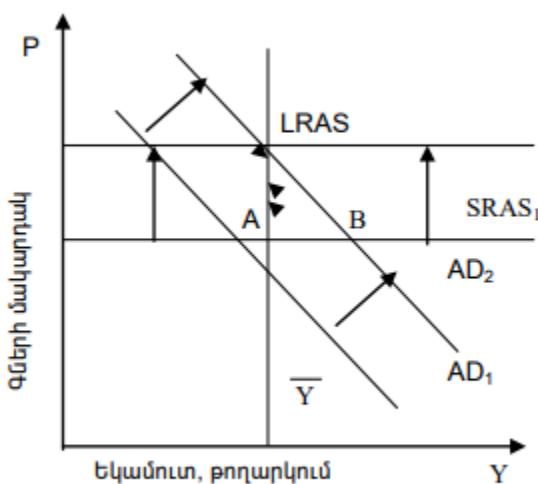
**Նկ. 4.10. Ամբողջական պահանջարկի դրական տեղաշարժի
ազդեցությունը կարծ և երկար ժամկետներում**

Առաջարկի ցնցում

Ամբողջական առաջարկի անբարենպաստ կտրուկ փոփոխությունը հանգեցնում է գների կտրուկ փոփոխության կարծ ժամկետում, որի հետևանքով հավասարակշռության A կետը AD կողի երկայնքով բարձրանում է մինչև կարճաժամկետ SRAS կորի հետ հատվելը: Այսինքն, գների կտրուկ աճը հանգեցնում է արտադրության ծավալի կրճատման:

Նկ. 4.11. Առաջարկի ոչ բարենպաստ ցնցում

Ամբողջական առաջարկի կտրուկ փոփոխության ազդեցությունը արագ հաղթահարելու նպատակով երկրի Կենտրոնական բանկը կարող է միանգամից ավելացնել շրջանառության մեջ գտնվող փողի զանգվածը: Վերջինս ամբողջական պահանջարկի AD₁ կողը կփոխադրի AD₂ կորի դիրքը, և հավասարակշռությունը կվերականգնվի C կետում: Այսինքն, հավասարակշռությունը կվերականգնվի արտադրության նախկին ծավալի և գների ավելի բարձր մակարդակի դեպքում:

Նկ. 4.12. Առաջարկի ոչ բարենպաստ ցնցման մեղմացումը

50. (44) Հակաինֆյացիոն քաղաքականություն:

- ինչպիսին են ինֆյացիա առաջացնող հիմնական գործոնները, այդպես էլ պետք է լինի բուժումը
- կարգավորման մեթոդի ընտրությունը քաղաքական հարց է, տնտեսության կամ բնակչության որ շերտը պետք է կրի ինֆյացիայի ծախսերի հիմնական ծանրությունը

Պահանջարկի կարգավորման քաղաքականություն (դեֆյացիոն քաղաքականություն)

- Միայն տնտեսության վերելքի փուլում
- առաջացնում է տնտեսության կառուցվածքային փոփոխություններ
- կարճաժամկետ են
- ավելի պահանջարկի զսպումը դրական երևույթ չէ
- գործիքներ՝
 - հարկաբյուջետային
 - Ամբողջական պահանջարկի քաղաքականություն
 - պետական ծախսերի սահմանափակում՝ սոցիալական գնումների պայմաններ
 - ֆիսկալ քաղաքականության խստացում՝ պետական գնումների պայմաններ
 - հարկերի բարձրացում
 - Եկամուտների քաղաքականություն
 - աշխատավարձերի սահմանափակում, եթե խնդիրը ծախսերի աճն է
 - գների բարձրացման որոշակի սահմաններ
 - աշխատանքային պայմանագրերի միջոցով
 - դրամավարկային
 - փողի պահանջարկի կրճատում՝ վարկերի միջոցով
 - փողի առաջարկի կրճատում
 - տոկոսադրույթի փոփոխությամբ

Առաջարկի կարգավորման քաղաքականություն

- հարկադրույթների փոփոխություն
- հարկային արտոնությունների սահմանում

51. (39) Սպառման հիմնական մոդելները և դրանց տարբերությունները:

Մենքու, Էջ 347

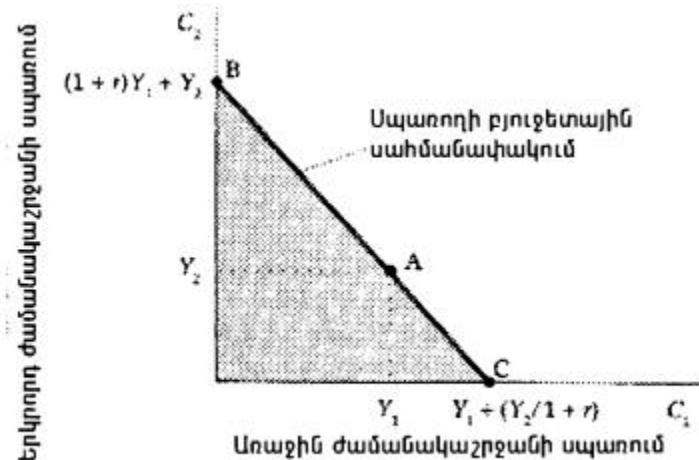
Քեյնսի

- Սպառման սահմանային հակում $c = DC/DY$ ($0 < c < 1$), Եկամտի աճին զուգահեռ նվազում է սպառումն ավելանում է բայց ավելի քիչ
- Սպառման միջին հակում $APC = C/Y$
- $C = C_a + cY$

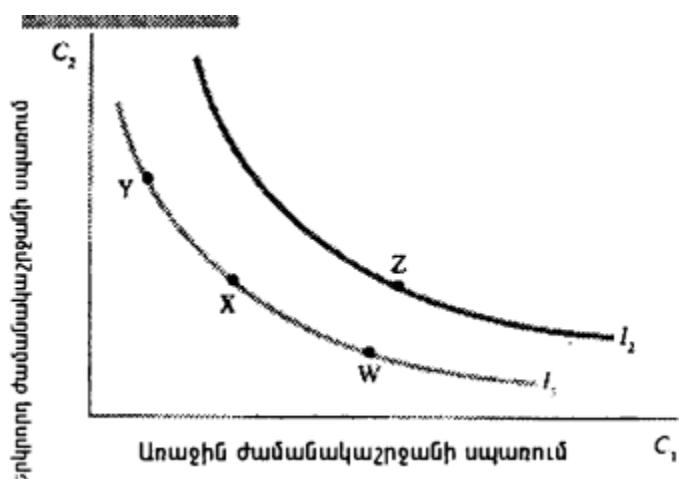
- $APC = C/Y = C_a/Y + c$, որքան ավելանում է եկամուտը այնքան պակասում է C_a -ն
- Տոկոսադրությունը թույլ գործոն է սպառման վրա ազդելու համար

Տիշերի

- Սահմանափակումներով պայմանավորված որոշումներ
- **Միջժամանակային բյուջետային սահմանափակում**

- Իրական ցուցանիշներ՝ անկախ գներից
- Միջժամանակային մոդել, սպառելով հիմա ավելի քիչ, խանոյղություններ + տոկոսներ կունենան
- Նախընտրելիություն՝ **անփարբերության կոր** երկու ժամանակահատվածների համար

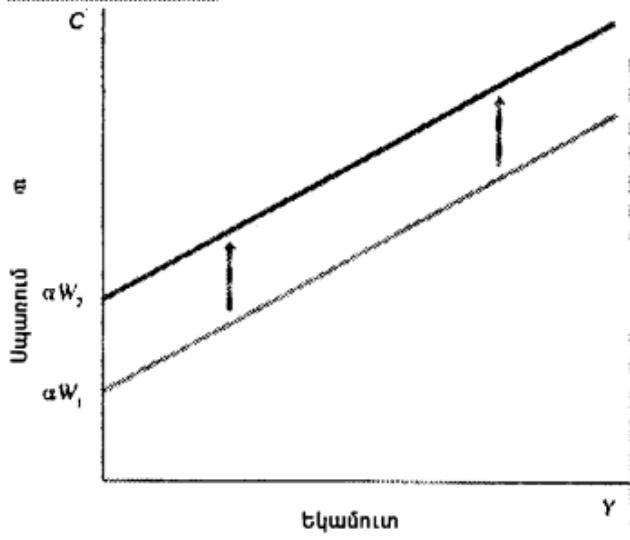

- Փոխարինելու սահմանային նորմ՝ այն համամասնությունը, որը սպառողը պատրաստ է փոխարինել առաջին ժ-հատվածի սպառման միավորը երկրորդում սպառելու համար
- Օպտիմալ արդյունքը ձեռք է բերվում, եթե անտարբերության կորը բյուջետային սահմանափակման կորի շոշափողն է
- Ի տարբերություն Քեյնսի, ըստ որի, սպառման մակարդակը որոշվում է ընթացիկ եկամուտների մակարդակով, ֆիշերի մոդելում սպառումը կախված է այն բանից, թե որքան է սպառողը նախատեսում եկամուտ ստանալ իր կյանքի ընթացքում
- Բյուջետային սահմանափակման կորի թեքությունը կախված է տոկոսադրույթից՝ ինչքան բարձր, այնքան ավելի կանգնած՝ առաջին ժամանակահատվածում ավելի քիչ սպառում երկրորդում դրա ավելի բարձր լինելու հաշվին
- Տոկոսադրույթի փոփոխություն՝
 - Եկամտի արդյունք՝
 - Փոխարինման արդյունք՝ առաջինում քիչ սպառելով երկրորդում ավելին սպառել
- **Փոխառման սահմանափակություն**

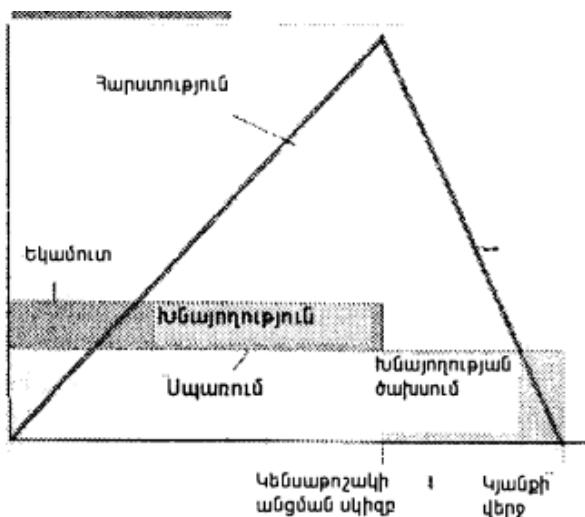
Մոդիֆանիի կենսապարբերաշրջանի վարկածը

- Եկամուտը տատանվում է մարդու կյանքի ընթացքում,
- Խնայողությունները թույլ են տալիս եկամուտները վերաբաշխել բարձր եկամուտների ժամանակաշրջանից ցածր եկամուտների ժամանականեր
- Սպառումը կախված է հարստության սկզբնական մակարդակից և
եկամուտներից $C = (W + RY)/\pi$, բաժանած սպասվող կյանքի տարիներին

ՅՈՒՆԻ 15-12

Հարստության փոփոխության ազդեցությունը սպառման ֆունկցիայի վրա
Եթե սպառումը կախված է սկզբնական հարստության մակարդակից, ապա դրա աճի հետեւանքով սպառման ֆունկցիան տեղափոխվում է դեպի վեր:

Սպառումը, եկամուտը և հարստությունը կենսապարբերաշրջանի ընթացքում
Եթե սպառողը ցանկանում է իր սպառման մակարդակը կայուն պահել ողք կյանքի ընթացքում, ապա նա խնայողություններ է կուտակում իր աշխատանքային տարիների ընթացքում եւ կենսաթոշակի անցնելուց հետո ծախսում է իր կուտակած հարստությունը:

Տրիդմենի մոդել՝

- Ինչպես նախորդ 2-ը, հիմնված է այն վարկածի վրա, որ սպառման մոդելը միայն չի հիմնվում ընթացիկ եկամտի վրա
- Ընթացիկ եկամուտը դիտարկվում է որպես հաստատուն և ժամանակավոր եկամուտների գումար
- Հաստատուն եկամուտը չի փոխվի ժամանակի ընթացքում, ժամանակավորը՝ կփոխվի
- Հաստատունը միշինն է, ժամանակավորը՝ շեղումը միշինից
- Սպառողները պետք է օգտագործեն խնայողությունները՝ ժամանակավոր ցնցումները հարթելու նպատակով

- Սպառումը համամասնական է միայն հաստատուն եկամտին

Ֆրիդմենն առաջարկեց դիտել Y ընթացիկ եկամուտը որպես՝ YP հաստատուն եկամտի եւ Y^t ժամանակավոր եկամտի բաղադրիչների գումար, այսինքն՝

$$Y = YP + Y^t$$

52. (40) Փողի ազրեգատների հաշվարկման առանձնահատկությունները: Փողի քանակական տեսություն:

Էջ 322

Փողի գործառույթները՝

- Արժեչափ
- Խնայողության միջոց
- Շրջանառության միջոց

Փողի մեջ մտնում է ոչ միայն խանխիկ դրամը, այլև այլ ակտիվներ՝ չեկային ավանդներ

Փողի զանգվածը նույն փողի առաջարկն է

Փողի զանգված – Տնտեսությունում առկա ամբողջ փողի քանակությունը, որը ներառում է կանխիկ միջոցները (բանկային համակարգից դուրս շրջանառվող) և ռեզիդենտներից ներգրավված ցանքահանգ ու ժամկետային դրամային, արտարժութային ավանդները:

Փողի բազա – ԿԲ թողարկած փողի ծավալը, որը ներառում է ԿԲ-ից դուրս շրջանառվող կանխիկը և ԿԲ-ում առևտրային բանկերի դրամով և արտարժույթով թղթակցային հաշիվների միջոցները: Ընդ որում, դրամային թղթակցային հաշիվները ներառում են բանկերի կողմից պարտադիր պահուատավորվող և ավելցուկային միջոցները:

M1 – դրամային կանխիկ + բանկերում ռեզիդենտների կողմից դրամային ցանքահանգ ավանդներ և փոխառություններ

M2 – M1 + բանկերում ռեզիդենտների կողմից դրամային ժամկետային ավանդներ (դրամային զանգված) և փոխառություններ

M2X – M2 + բանկերում ռեզիդենտների կողմից արտարժութային ավանդներ և փոխառություններ

Դրամային բազմարկիչ՝ M2/դրամային բազա

Փողի բազմարկիչ՝ M2X/փողի բազա

Փողի քանակական տեսություն՝ իրական արտադրության և փողի զանգվածի միջև կապ՝

$$MV = PY$$

Փողի քանակ * փողի շրջապտույտի արագություն = գին * արտադրության ծավալ

$$M/P = Y/V$$

- Եկամուտների աճը հանգեցնում է փողի իրական պաշարի աճին
- Արտադրության ծավալը որոշվում է փողի քանակով
- Գնաճը հանգեցնում է ինֆլյացիայի
- Ինֆլյացիոն հարկ՝ կանխիկ փող պահողների համար

$$M_{(\%-\text{ային փող.)}} + V_{(\%-\text{ային փող.)}} = P_{(\%-\text{ային փող.)}} + Y_{(\%-\text{ային փող.)}}$$

53. (10) Հելքայտի ինդուստրիալ հասարակության տեսությունը և Գ. Մյուրդալի տնտեսական աճի տեսությունը:

Հելքայտի ինդուստրիալ հասարակության դեսությունը

- Գյուղատնտեսությունից և արհեստագործությունից անցում է կատարվում արդյունաբերական հասարակության՝ պայմանավորված գիտատեխնիկական առաջընթացով, կրթությամբ, զանգվածային սպառմամբ
- Սոցիալական դասերի փոփոխություն՝ հողատեր, բանվորից դեպի տեխնոլոգատ դասակարգ՝ տեխնիկ, ինժեներ, մենեջեր
- Տեխնոլոգիական հասարակությունը** պատասխանատու է արտադրության պլանավորման, կազմակերպման, ուղղորդման համար
- Սպառողները պասիվ են, նրանց նախասիրությունները ձևավորվում են գովազդի և քարոզության միջոցով
- Ավանդական առաջարկի և պահանջարկի տեսությունները ակտուալ չեն
- Գները և արտադրությունը որոշվում են խոշոր կորպորացիաների կողմից

Համեմարտության ասպեկտ	Շուկայական համակարգ	Արդյունաբերական համակարգ
հշխանության սուբյեկտ	Սեփականատեր	տեխնոլոգուցվածք

Արտադրության գլխավոր գործոն	Կապիտալ	գիտելիք
Որոշումների ընդունում	Անհատական	Խմբային
Առաջնային խավ	Բանկիրներ, ֆինանսիստներ	Գիտնականներ

Մյուրալի բեսություն

- Տնտեսական աճը **կուրակային** գործընթաց է, որում տարբեր գործոններ՝ ներդրումներ, տեխնոլոգիա, կրթություն, փոխազդում են միմյանց վրա
- Տնտեսական աճը երկարաժամկետ գործընթաց է և կախված է գործոնների միջև կապերից
- Կարևոր է կառավարության դերը
- Անհավասար զարգացման խնդիր, զարգացածները ավելի են զարգանում, հետամնացները՝ ավելի հետ մնում
- Տեսությունը բացատրում է տարբեր երկրների զարգացման մակարդակների տարբերության պատճառները
- Արտադրության բաշխման խնդիր
- Ներդրումների տարածաշրջանային տարածում
- Նոր կումուլյատիվ կետերի ստեղծում

54. (79) Պետության ինովացիոն քաղաքականությունը:

Պետական ինովացիոն քաղաքականության հիմնական նպատակներն են ինովացիոն գործունեության համար տնտեսական, իրավական եւ կազմակերպչական պայմանների ապահովումը, որոնք ուղղված են

- հայրենական արտադրանքի մրցունակության աճի,
- գիտա-տեխնիկական արդյունքների արդյունավետ օգտագործման,
- սոցիալ-տնտեսական զարգացման խնդիրների լուծմանը:

Պետական ինովացիոն քաղաքականության հիմնական խնդիրներն են՝

ա) պետական ինովացիոն քաղաքականության գերակայությունների սահմանումը եւ իրականացումը,

բ) տնտեսության մեջ առաջադիմական կառուցվածքային բարեփոխումների ապահովումը,

գ) ինովացիոն գործունեության ենթակառուցվածքների ստեղծումն ու զարգացումը,

դ) գիլուլթյան, կրթության, արդադրության եւ ֆինանսավարկային ոլորտների փոխազդեցության ապահովումը ինովացիոն գործունեության զարգացման ոլորտում:

2019 թ-ից գործում է բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարությունը, որի գործառույթներն են՝

- հարկային արտոնություններ SS ոլորտների հավաստագրում
- պետական աջակցություն եկամտահարկի կեսի չափով
- ռադիոհաճախականության սարքավորումների ներմուծման լիցենզիա

Ծրագրեր՝

- «Ներուժ» սփյուռքահայ ստարտափ
- «գաղափարից բիզնես»
- «ԱրմՀայԹեք» ցուցահանդես

55. (80) Տնտեսության մենաշնորհացման մակարդակը:

Հերֆինդալ հիրշմանի ինդեքս

Հաշվարկներից մասնաբաժինների քանակի խնդիրը հանելու համար օգտագործում են նորմավորված ՀՀԻ

ՀՆԱ հետ կորելացիա

$$\text{ՀՀԻ}_{\text{նոր}} = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{1}{x_i}}{1 - \frac{1}{n}}$$

Տնտեսական հետևանքներ՝

- Մեծացնել ստվերը
- Վնասել ներքին և արտաքին մրցակցությունը
- Կոռուպցիոն ռիսկեր
- Սպառողին ի վնաս, օրինակ՝ գնաճ

Սոցիալական հետևանքներ՝

- Խորանում է անհավասարությունը և աղքատությունը
- Աճի ծնավորման ներառականության անկում

- Քրեական տարրեր համակարգում, հանցագործություններ

Քաղաքական հետըանքներ՝

- Երկրի հեղինակության անկում
- Համազգային զարգացման անկում

Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին օրենք

Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողով

56. (56) << հարկային օրենսդրությունը: Հիմնական հարկատեսակները և դրանց դասակարգումը:

Հարկային օրենսգիրքը (ընդունվել է 2016 թ-ին):

- Կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառվող հարկերի և վճարների հետ կապված հարաբերությունները,
- սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության հարկային համակարգի սկզբունքները, հարկի և վճարի հասկացությունները, տեսակները, հարկ վճարողների շրջանակը, հարկի դրույքաչափերը, հարկի հաշվարկման, վճարման,
- հարկային պարտավորությունների գանձման կարգն ու ժամկետները, ինչպես նաև հարկային արտոնությունները:
- արտոնություններ
- գանձում
- վերադարձ
- պատասխանատվության կիրառումներ

<< մաքսային օրենսդրություն

Հարկման բազան հարկման օբյեկտի արժեքային, ֆիզիկական կամ այլ բնութագիրն է:

Հարկի դրույքաչափն այն արժեքային (տոկոսային) և (կամ) հաստատուն մեծությունն է, որը կիրառվում է հարկման բազայի նկատմամբ՝ հարկի չափը որոշելու համար:

Ողջակի հարկերը գանձվում են պետության կողմից հարկատուի եկամուտներից և ունեցվածքից: Դրանց աղբյուրը հանդիսանում են եկամուտը և հարկատուի ունեցվածքի արժեքը:

Անուղղակի հարկերը սահմանվում են ապրանքների գների և ծառայությունների սակագերի վճարման վրա որպես հավելուրդ: Անուղղակի հարկերը կախված չեն եկամուտներից և ունեցվածքի արժեքից: Անուղղակի հարկերը բաժանվում են հետևյալ ծևերի՝ ակցիզային, ֆիսկալային, մենատիրական և մաքսատուրքային:

1. Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառվում են՝
 - 1) **պեղական հարկեր**, որոնց տեսակներն են՝
 - ա. ավելացված արժեքի հարկը (այսուհետ նաև՝ ԱԱՀ),
 - բ. ակցիզային հարկը,
 - գ. շահութահարկը,
 - դ. եկամտային հարկը,
 - ե. բնապահպանական հարկը,
 - զ. ճանապարհային հարկը,
 - է. շրջանառության հարկը,
 - 2) **բեղական հարկեր**, որոնց տեսակներն են՝
 - ա. անշարժ գույքի հարկը,
 - բ. փոխադրամիջոցների գույքահարկը:

57. (57) << պետական բյուջեի հարկային եկամուտների կառուցվածքը:
Հարկային խթանող քաղաքականությունը:

Մոտ 1/3 բաժին է ընկնում ԱԱՀ-ին

Եկամտահարկին՝ մոտ 25%

Շահութահարկին՝ մոտ 11%

Պետական ծախսերի բազմարկիչ՝ $1/(1-MPC)$

Հարկերի բազմարկիչ՝ $-MPC/1-MPC(1-t) + m$

Հարկային քաղաքականությունը կարող է լինել զսպող և խթանող

Խթանողը կարող է ինֆլյացիա առաջացնել

խնդիր է փոքր ու միջին ձեռնարկությունների գործունեության բարելավումը և, հատկապես, նրանց համար բարենպաստ հարկային ռեժիմների ապահովումը
SS ոլորտի ստարտափների եկամտահարկ

**58. (58) << պետական բյուջեի ծախսերի ուղղությունները և
կառուցվածքը: Բյուջետային քաղաքականությունը:**

Ծախսերի օգնությամբ պետությունը ազդում է եկամտի վրա, իսկ ծախսերի կառուցվածքի և ուղղությունների միջոցով՝ տնտեսության կառուցվածքի վրա
Պետական ծախսեր/ՀՆԱ – տնտեսությանը պետական միջամտության մակարդակ՝
<<-ում մոտ 25%

Պետական ծախսերի 2 տեսակ՝

- Զևափոխվող՝ ծախսերի դիմաց ապրանք կամ ծառայություն
 - Ներդրումներ
 - Գնումներ
 - աշխատավարձ
- Մրանսֆերտներ՝ դրան հանդիպակաց ծառայություններ չեն մատուցվում
 - **անհապույց դրամադրվող օգնություն է**
 - լրահատկացումներ
 - նպաստներ

Այլ դասակարգում՝

- գործառնական՝
 - ռազմական
 - տնտեսական
 - սոցիալական
 - արտաքին քաղաքական
- տնտեսագիտական՝
 - ընթացիկ ծախսեր՝ աշխատավարձ
 - կապիտալ ծախսեր՝ վերանորոգում
 - վարկավորում

Գերագեսչական դասակարգում

Տարածքային դասակարգում

Բյուջեփային քաղաքականությունը պետական եկամուտների և ծախսերի, բյուջեի պակասուրդի և պետական պարտքի կառավարման միջոցառումների ամբողջություն է:

Դրա հիմնական նպատակներն են՝

- տնտեսական աճի ապահովում
- գործարար կենսապարբերաշրջանի հարթումն է

Բյուջեփային ռազմավարություն՝ մեթոդների հավաքածու

Բյուջեփային մարդավարություն՝ միջոցառումների համակարգ կարճաժամկետի համար

Բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորումը՝

- պարտք այլ երկրներից ու ֆին հաստատություններից
- վարկ ԿԲ-ից պետական պարտատոմսեր

ՀՀ ծախսային քաղաքականությունը ներկայացվում է միջնաժամկետ ծախսային ծրագրում (ՄՃԾԾ)՝ 3 տարի, որտեղ սահմանվում են գերակայությունները

59. (64) Գիտելիքի վրա հիմնված տնտեսություն:

60. (70) Ներդրումների տեսակները, ձևերը, աղբյուրները: Մասնավոր ներդրումների խթանման լծակները:

Տնտեսական գործընթացը ուսուլսների վերափոխումն է հետևյալ սխեմայով

Ուսուլսներ → արտադրության գործոններ → արդյունք

Ներդրումներ են այն միջոցները, որոնք հետազայում արտադրության տնտեսական ուսուլսներով պետք է ապահովեն:

Նախկինում վերաբերել է միայն կապիտալ ներդրումներին

Ներդրումների դասակարգում՝

- Իրական (կապիտալաստեղծ)
 - Հիմնական կապիտալում
 - Կապիտալ ներդրումներ
 - Անշարժ գույքի մեջ ներդրումներ

- Նյութատեխնիկական պաշարներում
- Ոչ նյութական ակտիվներում
 - Արտոնագրեր, լիցենզիաներ
 - Հողամասերի ձեռքբերում
 - Ապրանքանշան
 - Գիտահետազոտական աշխատանքներ
- Ֆինանսական
 - Ներդրումներ արժեթղթերում
 - Արժույթներում
 - Արժույթի առքուվաճառք
 - Ֆյուչերս
 - Արտարժութային հաշիվների բացում
 - Բանկային ավանդներում

Ֆինանսական ներդրումներին իրենց տրամաբանական ավարտին են հասնում իրական ներդրումներով:

Համախառն ներդրումները հիմնական կապիտալում և նյութաարտադրական պաշարներում ներդրումներն են, որոնք ուղղված են ձեռնարկության ընդլայնմանը և նորացմանը:

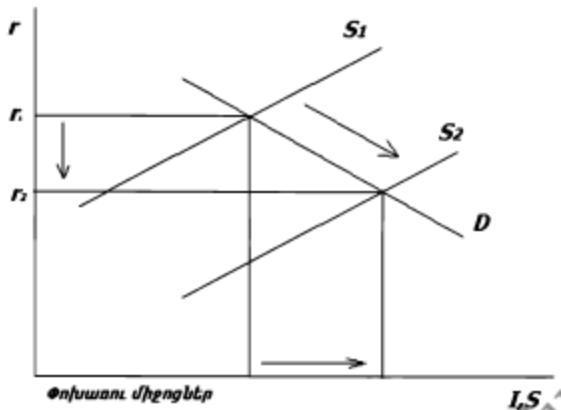
Զույգ ներդրումները որոշակի ժամանակահատվածում համախառն ներդրումների և ամորտիզացիայի տարբերությունն է:

Եթե զույգ ներդրումները ցածր են, անկում է արտադրական ներուժը

Ֆինանսականի մեջ են մտնում պորտֆելային ներդրումները՝ ապահովագրական ֆինանսական դրամական միջոցներով

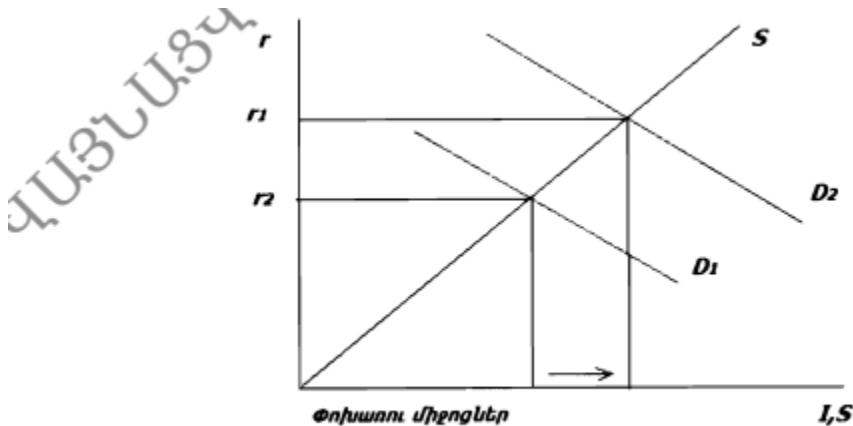
'Ծակները'

- Հարկեր, վարկեր, մաքսավճարներ
- Պետք չէ հակային բեռ դնել տեխնիկական վերագիննմանն ուղղված միջոցների վրա
- Շահութահարկային արձակուրդ
- Հարկային արտոնությունները ավելացնում են խնայողությունները, տնային տնտեսություններում ավելանում է փոխառու միջոցների առաջարկը

Գծապատկեր 1. Փոխառու միջոցների առաջարկի ավելացումը

- Ավելանում է փոխառու միջոցների պահանջարկը ձեռնարկությունների մոտ, նոր վարկեր են ձեռք բերվում և ավելացվում են ներդրումները

Գծապատկեր 2. Փոխառու միջոցների հավասարակշուկաժ ժավալների աճը

- Ներդրումային հարկային վարկ՝ առժամանակ կրճատվում է շահութահարկը, հետագայում դրանք տոկոսների հետ վերադարձնելու պայմանով

61. (71) << Ներդրումային միջավայրը և նրա առանձնահատկությունները: Ներդրումների կառուցվածքը:

ԱՄՆ Պետդեպարտամենտը հրապարակել է «Ներդրումային միջավայրի մասին» 2021 թվականի Զեկույցը

Զեկույցում նաև նշվում է, որ, չնայած որոշ ոլորտներում բարելավումներին, որոնք բարձրացնում են Հայաստանի գրավչությունը որպես ներդրումային ուղղություն՝ ներդրողները պնդում են, որ պահպանվում են մի շարք խնդիրներ, որոնք

անհրաժեշտ է լուծել՝ թափանցիկ, արդար և կանխատեսելի գործարար միջավայրի ապահովման համար: Այդ խնդիրներից են՝

- Հայաստանի **շուկայի փոքր չափը,**
- սպառողների **ցածր գնողունակությունը,**
- **դարական համակարգի թուլությունները,**
- ինչպես նաև ժառանգություն մնացած **կոռուպցիան:**

Կոռուպցիայի ընկալման ինդեքս՝ 46/100 (դիրքը՝ 63/180)

Բիզնես վարելու դյուրինության ինդեքս՝ 75/100 (դիրքը՝ 47/180)

Ուղակի ներդրումները ավելի

Gross fixed capital formation (% of GDP)՝ մոտ 18%՝ Armenia՝ 2008թ-ին՝ 45%

Կառուցվածքն ըստ երկրների՝

1. միջազգային կազմակերպություններ
2. ՌԴ
3. Գերմանիա
4. Կանադա
5. Իտալիա

Տվյալները ցույց են տալիս, որ Հայաստանում ներդրումների կառուցվածքը բավականին կենտրոնացված է՝ ՕՈՒՆ-ի գերակշիռ մասը, ինչպես և ընդհանուր ներդրումների, ինսել են **էներգետիկայի և հանքարդյունաբերության ոլորտներ,** որը չի բարելավում երկրի ներդրումային գրավչությունը

Կա քանակական և որակական տարբերություն ներդրումների կառուցվածքում

62. (72) Պետության սոցիալական քաղաքականությունը:

պետության ներքին քաղաքականության բաղկացուցիչ մաս, որն արտահայտված է նրա սոցիալական ծրագրերում, պրակտիկայում և հասարակության մեջ հարաբերություններ է իրականացնում հօգուտ բնակչության հիմնական սոցիալական խմբերի

Սոցիալական քաղաքականությունն իրենից ներկայացնում է հասարակական կազմակերպությունների, պետական ինքնակառավարման մարմինների կողմից իրականացվող միջոցառումների համակարգ, որոնք ուղղված են՝

- հասարակական բարեկեցության բարձրացմանը,
- ժողովրդի կյանքի որակի բարելավմանը,
- սոցիալ-քաղաքական կայունությանը,
- հասարակության մեջ սոցիալական գործընկերության ապահովման հետ կապված սոցիալական նպատակներին և արդյունքներին հասնելուն:

Սոցիալական քաղաքականության հիմնական ուղղությունները.

1. բնակչության **եկամուպների** քաղաքականություն (կենսամակարդակ, սպառողական զամբյուղ, բարեկեցություն),
2. **աշխատանքի** և աշխատանքային հարաբերությունների քաղաքականություն (աշխատավարձ, աշխատանքի պաշտպանություն և սոցիալական ապահովություն, բնակչության գրաղվածություն և այլն),
3. **սոցիալական աջակցություն** և բնակչության անաշխատունակ ու չքավոր շերտերի պաշտպանություն (կենսաթոշակային ապահովություն, սոցիալական սպասարկում, սոցիալական երաշխիքներ և այլն),
4. սոցիալական **ոլորտի** ճյուղերի զարգացման հիմնական ուղղությունները (առողջապահության, կրթություն, գիտություն, մշակույթ, ֆիզիկական կուլտուրա և սպորտ),
5. սոցիալ-տնտեսական քաղաքականություն,
6. ժամանակակից սոցիալական **ենթակառուցվածքների** քաղաքականություն (բնակարան, տրանսպորտ, ճանապարհներ, կապ, առևտրական և կենցաղային սպասարկում),
7. **գաղթի** քաղաքականություն (հայրենակիցների իրավունքների և շահերի պաշտպանություն արտասահմանում, արտաքին աշխատանքային գաղթ),
8. քաղաքականություն բնակչության **առանձին կարեգորիաների նկարմամբ** (ընտանեկան, այդ թվում՝ երեխաների, հաշմանդամների, ծերերի, երիտասարդների, տարեցների նկատմամբ և այլն):

Սոցիալական քաղաքականության 2 իմաստ՝

- նեղ՝ անմիջական պետական միջոցառումներ
- լայն՝ սոցիալ-տնտեսական միջավայրի ստեղծում

Երկու գործառույթ՝

- պաշտպանություն

- գործառույթ

Սոցիալական քաղաքականության գերակա շահը հասարակության բարեկեցության երաշխավորումն է:

Պետության պատասխանատվություն

Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրիրը մինչ օրս թերևս միակ ծրագիրն է, որտեղ լայն մասնակցային գործընթաց է գրանցվել:

Աղքատներ, շատ աղքատներ, ծայրահեղ աղքատներ

- Աղքատության կրճատման
- Աղքատության պատճառների բացահայտման և դրանց խաթարման

մարդկային զարգացման գաղափարի վրա կառուցված սոցիալական արդարության մոդել

Սոցիալական դեպքի վարման համար համակարգում ներդրվելու են սոցիալական աշխատողի և սոցիալական սպասարկողի հաստիքները, ինչի շնորհիվ սոցիալապես անապահով և խոցելի բնակչությանը տրամադրվող նպաստների դրամական ձևից միջնաժամկետ հեռանկարում աստիճանականորեն անցում է կատարվելու սոցիալական աջակցության համալիր փաթեթների տրամադրմանը:

Խորհրդատվական օգնությամբ:

Կարևոր է, որ ոչ թե աղքատ երեխաների համար ստեղծվեն տարբեր խմբակներ, այլ որ ստեղծվի մի մեխանիզմ, ինչը թույլ կտա աղքատ ընտանիքների երեխաներին հաճախել այդ խմբակները հասարակության մյուս սոցիալական խավերը ներկայացնող ընտանիքների երեխաների հետ միասին:

63. (73) Կենսամակարդակի բարձրացման խնդիրը: Բնակչության իրական եկամուտները: Աղքատության ցուցանիշները և դրա նվազեցմանն ուղղված պետական քաղաքականությունը:

Բնակչության կենսամակարդակը որոշվում է բնակչության նյութական և հոգևոր պահանջմունքների բավարարվածության աստիճանով:

Եկամուտների բաշխման գործընթացը պետության կողմից

Ցուցանիշների 3 խումբ կենսամակարդակի գնահատման համար՝

- Ամփոփ ցուցանիշներ

- Զբաղվածություն
- Մեկ շնչի հաշվով <ՆԱ
- Կրթության վրա ծախսերի կշիռը ամբողջի մեջ
- Բնափրային ցուցանիշներ
 - Ապահովածությունը տարբեր ապրանքներով
- Կենսամակադակի տեսակարար ցուցանիշներ՝
 - Եկամուտների համակենտրոնացում

Նվազագույն սպառողական բյուջե՝ գոյության համար անհրաժեշտ ապրանքների հավաքածու՝ այն գնահատվում է << բնակչության նվազագույն՝ Եկամուտ ունեցող մասի՝ 10-20% Եկամուտի չափ

Նվազագույն պարենային զամբյուլ՝ մարդու բնական գոյատևման և գործունեության համար են անհրաժեշտ

Բնակչության **անվանական Եկամուտներ՝** Եկամուտ, պետական տրանսֆերտներ

Բնակչության **իրական Եկամուտներ՝** անվանական Եկամուտներ – հարկեր և պատրադիր վճարներ – գների ինդեքս

Վերջնական Եկամուտները՝ անմիջական ապրանքների և ծառայությունների ձեռքբերմանն ուղղվածները

Աղքատությունը՝ միջինում՝ 25%

64. (66) << նախագահի, << Ազգային ժողովի, << կառավարության գործառույթները տնտեսական քաղաքականության իրականացման գործում:

Նախագահ

- Պետության գլուխն է
- **Հեղևում է սահմանադրության պահպանմանը**
- Ընտրվում է 7 տարի ժամկետով
- Ազգային ժողովի ընդունած օրենքը Հանրապետության նախագահն **սպորագրում** եւ հրապարակում է քսանմեկօրյա ժամկետում կամ նույն ժամկետում դիմում է Սահմանադրական դատարան՝
Սահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու հարցով:
- Կատարում է պետական բյուջեն

Ազգային ժողով

- Ազգային ժողովն իրականացնում է **օրենսդիր** իշխանությունը:
- Ազգային ժողովը **վերահսկողություն է իրականացնում գործադիր իշխանության նկարմամբ**, ընդունում է պետական բյուջեն եւ իրականացնում է Սահմանադրությամբ սահմանված այլ գործառություններ:
- 5 տարով
- Ընդունում է պետական բյուջեն
- Վերահսկում է պետական բյուջեի կատարումը

Կառավարություն

- Կառավարությունը գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է:
- Կառավարությունն իր ծրագրի հիման վրա մշակում եւ իրականացնում է պետության ներքին եւ արտաքին քաղաքականությունը:
- Մշակում է և ներկայացնում է պետական բյուջեն ազգային ժողովին
- Կատարում է բյուջեն

65. (74) Պետական քաղաքականությունը առողջապահության ոլորտում:

- Բնակչության առողջության բարելավում
- Հիվանդությունների կանխարգելում
- Հաշմանդամության և մահացության նվազեցում
- Մոր և մանկան առողջություն
- Աշխատողների առողջություն
- Սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովում
- հանրապետությունում արտադրվող և ներմուծվող դեղերի անվտանգության, որակի և արդյունավետության ապահովումը.
- լիցենզիաների և հավաստագրերի տրամադրում
- առողջապահության համարակարգի բարեկարգում՝ աշխատակազմ, սարքեր
- պետպատվերի սպասարկում

66. (75) Պետական քաղաքականությունը կրթության և գիտության ոլորտներում:

2.9.5

- ԿԳՄՍ կանոնադրությունը՝ 2019 թ-ին

- <<ԿԳՄՍ ոլորտներում քաղաքականության մշակում
- Իրավական ակտերի նախագծերի մշակում
- Զարգացման միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ծրագրեր, դրանց մոնիթորինգ
- Զափորոշիչների սահմանում
- Ուսումնական պլանների, առարկայական ծրագրերի մշակում և հաստատում
- Կրթական միջային համագործակցության ծրագրերի մշակում
- <<այնախարարությունների
- Հասարակության հետ կապերի կազմակերպում
- Ուսման փոխհատուցման
- իր ենթակայությանը հանձնված կազմակերպություններին ամրացված պետական սեփականության օգտագործման և պահպանության նկատմամբ վերահսկողություն
- պետական քննություններ
- պարզներ
- թվայնացում

Նախարարության խնդիրների և նպատակների իրականացման ընթացքում քաղաքացիական հասարակության մասնակցության ապահովման նպատակով նախարարին կից ստեղծվում է հասարակական խորհուրդ: **Նախարարին կից հասարակական խորհուրդը**, որը ներկայացնում է առաջարկություններ և դիտողություններ

- **ՆԱԽՆԱԿԱՆ (ԱՐՀԵՍՏԱԳՈՐԾԱԿԱՆ) ԵՎ ՄԻՋԻՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԵՎ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԱՐՏԱՔԻՆ ԿԱՊԵՐԻ ԵՎ ՍՓՅՈՒՐՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԼԻՑԵՆԶԱԿՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ՀԱՍԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԻ ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ**
- **ԶՈՐԱՀԱՎԱՔԱՅԻՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ**

67.(68) Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների, բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության, աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունների կառուցվածքը և գործառույթները:

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների

ՀՀ-ում տարածքային կառավարումն իրականացվում է տարածքի համար մշակված սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը կառավարելու համար:

ՀՀ տնտեսության տարածքյին կառավարումն իրականացնում են մարզային մարմինները՝ մարզպետարանները՝

- Մարզպետ
 - նշանակում է վարչապետը, վավերացնում՝ նախագահը
- Տեղակալ
- Քարտուղար
- Բաժինների ղեկավարներ

Տարածքային սոցիալ-տնտեսական զարգացման կարգավորման սկզբունքները՝

- Օբյեկտիվություն
- Ժողովրդավարություն
- Իրավական կարգավորվածություն
- Իրապարակայնություն

Համայնքի զարգացման քառամյա ծրագիր (4 տարի)՝ միջնաժամկետ, որտեղ վերլուծվում են համայնքի կարողությունները, ներքին և արտաքին միջավայրերում, նպատակներ և դրանց հասնելու ուղիներ: Այն հիմք է տարածքի տարեկան բյուջեի կազմման համար:

Համայնքի զարգացման ծրագիրը բաղկացած է՝

- ընթացիկ ծախսեր պահանջող ծրագրեր
- կապիտալ ծախսեր պահանջող ծրագրեր

Զարգացման ծրագիրը մշակվում և ավագանու հաստատմանն է ներկայացվում համայնքի ղեկավարի կողմից: քննարկվում են, առաջարկություններ, դիտողություններ,

Տարեկան զարգացման ծրագիր

Փուլերը՝

- սահմանվում է ծրագրի իրականացման ժամանակացույցը, կատարողները, մեթոդները
 - գնահատվում է համայնքի իրավիճակը
 - սահմանվում են նպատակները
 - մանրամասնվում են խնդիրները և նպակաները
 - ֆինանսական ռեսուրսների համապատասխանեցում, կանխատեսում
-
- Տարածքային զարգացման ռազմավարության մշակում և կազմակերպում
 - Տարածքում փոքր և միջին բիզնեսին առաջարկությունների մշակում
 - Նախադրյալներ չունեցող տարածքներում թիրախային ծրագրեր
 - մարզպետների ընթացիկ գործունեության համակարգում
 - Տարածքային սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի մասին տեղեկատվության տրամադրում
 - Համայնքապետարանների աշխատակազմի կադրային գործ
 - Աղքահանության քաղաքականության մշակում
 - Ընդերքօգտագործման իրավունք
 - Ենթակառուցվածքներ

Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության

Հայաստանի Հանրապետության բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարությունը մշակում և իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության քաղաքականությունը հետևյալ ոլորտներում.

- Բարձր տեխնոլոգիաներ
- Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ
- Տեղեկատվական անվտանգություն
- Թվայնացում
- Փոստ
- Կապ
- Միջազգային համագործակցություն
- Լիցենզավորում
- Տիեզերք
- Ռազմարդյունաբերություն

Կառուցվածք՝

- Նախարարի,
- Նախարարի տեղակալների,
- Գլխավոր քարտուղարի,
- Գլխավոր քարտուղարի տեղակալի,
- Նախարարի խորհրդականի (խորհրդականների),
- Մամուլի քարտուղարի,
- Մամուլի քարտուղարի օգնականի (օգնականների),
- Կառուցվածքային ստորաբաժանումները:

ԲՏԱ ենթակա մարմին է ուղղարդյունավերության կոմիտեն

- SS հարկային արտոնություններ
- Լիցենզիաների տրամադրում
- «գաղափարից բիզնես»
- «ԱրմՀայԹեք» ցուցահանդես

ՀՀ աշխատանքի եվ սոցիալական հարցերի նախարարություն

- Նախարար
- Նախարարի տեղակալ
- Գլխավոր քարտուղար
- Գլխավոր քարտուղարի տեղակալ
- Նախարարի խորհրդական
- Մամուլի քարտուղար
- Մամուլի քարտուղարի օգնական
- Կառուցվածքային ստորաբաժանումներ՝ վարչություններ

Ծրագրեր՝

- Միայնակ մայրերի համար
- Պատերազմից տուժածների համար
- Հաշմանդամություն ձեռք բերած քաղաքացիների բիզնես ծրագրերը կյանքի կոչելու հնարավորության ընձեռում

- Մասնագիտական դասընթացներ

68. (78) Տեղական ինքնակառավարման մարմինները, համայնքի բյուջեն և դրա ձևավորման խնդիրները:

«Վարչատարածքային միավորներն են՝

- Մարզեր
Իրականացնում են գործադիր իշխանության տարածքային քաղաքականությունը
- Համայնքներ
Գյուղական կամ քաղաքային համայնքներում գյուղապետերը, քաղաքապետերը և ավագանիները ընտրվում են ուղղակի, իրավահավասար սկզբունքով
Ավագանիները համայնքի ղեկավարի ծրագրերը քննում են, հավանություն են տալիս, պահանջողի դերում են

69. (67) «Ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարությունների, «պետական եկամուտների կոմիտեի կառուցվածքը և գործառույթները:

Կառուցվածքները՝

- Նախարարի,
- փոխնախարարների,
- գլխավոր քարտուղարի,
- գլխավոր քարտուղարի տեղակալի,
- նախարարի խորհրդականների,
- մամուլի քարտուղարի,
- օգնականների և փոխնախարարների օգնականների պաշտոնները,
- կառուցվածքային ստորաբաժանումները:

Ֆինանսների նախարարություն

- մակրովնդեսական ուսումնասիրություններ և վերլուծություններ
- հարկային, մաքսային և այլ եկամուտների գծով գործունեության իրավական կողմերը, վերլուծություններ
- պետական և համայնքային բյուջետային գործընթացների կազմակերպում

- << պետքութեի օրենքի նախագծում
- **Պեղանումների** ոլորտի կարգավորում
- **Առողջապահության** գործունեության կարգավորում
- Ֆին շուկայի զարգացման ծրագրերի մշակում
- **Պետական պարտքի կառավարում**
- Գնման գործընթացներում **գների որոշում**

Էկոնոմիկայի նախարություն

Կառուցվածք՝

Նախարարն ունի՝

- խորհրդականներ,
- մամուլի քարտուղար,
- օգնականներ

գործառույթներ՝

- մշակում է արտաքին տնտեսական քաղաքականությունը և մասնակցում դրա իրականացմանը
- օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կառույցների հետ առևտրատնտեսական և գիտատեխնիկական համագործակցություն
- տնտեսության մրցունակության բարձրացում
- տարածքային տնտեսական զարգացման միջոցառումների մշակում և իրականացում
- գիտելիքի տնտեսության, նորամուծության, ձեռներեցության
- մասնավոր հատվածի խնդիրները և դերը
- գործարար միջավայրի բարելավում
- տեղեկատվական հասարակության ոլորտում

Պետական եկամուտների կոմիտե

Կառուցվածքը՝

- նույնը
- ենթակայությանը կարող են հանձնվել պետական ոչ առևտրային կազմակերպություններ

Գործառույթներ՝

- հարկ վճարողների կամ հարկային գործակալների սպասարկում և իրազեկում

- հարկային և մաքսային իրավական ակտերի հանդային իրազեկում
- հարկատուների հաշվառում
- հարկերի հավաքագրման կազմակերպում
- պարտավորությունների ապահովման նպատակով արգելադրման աշխատանքների իրականացումը
- պատասխանատվության կիրառում
- հետաքննության իրականացում
- կոմիտեի աշխատողների ուսուցման և վերապատրաստման կազմակերպումը, ատեստավորումը
- վիճակախաղերի, շահումով խաղերի կամ ինտերնետ շահումով խաղերի և խաղատների գործունեության նկատմամբ վերահսկողության իրականացում

70. (77) «Վարչատարածքային կառուցվածքը: Մարզպետարանների գործառույթները և խնդիրները տարածքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման բնագավառում»:

Տարածքային կառավարում իրականացնելու համար երկիրը բաժանում են մասերի, այսինքն՝ կատարում են վարչատարածքային բաժանում:

Վարչատարածքային բաժանման միավորները տարբեր երկրներում տարբեր կերպ են կոչվում՝ մարզ, նահանգ, երկրամաս, վիլայեթ, շրջան և այլն:

1995 թվականին վավերացվել է «Վարչատարածքային բաժանման մասին օրենքը՝

1. Արարատ
2. Արմավիր
3. Արագածոտն
4. Լոռի
5. Գեղարքունիք
6. Կոտայք
7. Տավուշ
8. Լոռի
9. Սյունիք
10. Շիրակ
11. Երևան (մարզի կարգավիճակ)

Գործառույթները

- Մարզի սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի վերլուծումը,

- Խնդիրների բացահայտում
- Առաջարկությունների պատրաստում
- << պետքութեաց մարզին ամենամյա հատկացումների մասին առաջարկությունների ներկայացում մարզպետին

71. (78) Տեղական ինքնակառավարման մարմինները, համայնքի բյուջեն և դրա ձևավորման խնդիրները:

Տեղական ինքնակառավարման մարմիններն են համայնքի ավագանին և համայնքի ղեկավարը, որոնք ընտրվում են հինգ տարի ժամկետով:

Համայնքի բյուջե՝

- Վարչական բյուջե
 - Մուտքեր
 - Հարկային եկամուտներ
 - Տուրքեր
 - Պաշտոնական դրամաշնորհներ
 - Դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրներ
 - Ելքեր
 - Ընդհանուր բնույթի համայնքային ծախսեր
 - Ընթացիկ ծախսեր ՏԻՄ-երի գործունեության համար
- Ֆոնդային բյուջե
 - Մուտքեր
 - Վարչական բյուջեի պահուստային ֆոնդից ֆոնդային բյուջեին տրամադրվող հատկացումներ
 - Պատոնական դրամաշնորհներ
 - Ոչ ֆինանսական ակտիվներից գործառնություններից մուտքեր
 - Դեֆիցիտի ֆինանսավորման այլ աղբյուրներ
 - Ելքեր
 - Կապիտալ ծախսեր

Ծախսերի դասակարգում՝

- Գործառնական
- Գերատեսչական
- Տնտեսագիտական

Բյուջետային գործընթացի փուլերը՝

- Նախագծում և հաստատում
- Կատարում և վերահսկում
- Տարեկան հաշվետվության ներկայացում

Համայնքի բյուջեն ներկայացնում է համայնքի ղեկավարը, հաստատում՝ համայնքի ավագանին

ֆինանսական համահարթեցում

72. (76) Տարածքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրերը և ցուցանիշները

Համայնքի զարգացման քառամյա ծրագիր (4 տարի)՝ միջնաժամկետ, որտեղ վերլուծվում են համայնքի կարողությունները, ներքին և արտաքին միջավայրերում, նպատակներ և դրանց հասնելու ուղիներ: Այն հիմք է տարածքի տարեկան բյուջեի կազմման համար:

Համայնքի զարգացման ծրագիրը բաղկացած է՝

- ընթացիկ ծախսեր պահանջող ծրագրեր
- կապիտալ ծախսեր պահանջող ծրագրեր

Զարգացման ծրագիրը մշակվում և ավագանու հաստատմանն է ներկայացվում համայնքի ղեկավարի կողմից: քննարկվում են, առաջարկություններ, դիտողություններ,

Տարեկան զարգացման ծրագիր

Փուլերը՝

- սահմանվում է ծրագրի իրականացման ժամանակացույցը, կատարողները, մեթոդները
- գնահատվում է համայնքի իրավիճակը
- սահմանվում են նպատակները
- մանրամասնվում են խնդիրները և նպակաները
- ֆինանսական ռեսուրսների համապատասխանեցում, կանխատեսում

- Տարածքային զարգացման ռազմավարության մշակում և կազմակերպում
- Տարածքում փոքր և միջին բիզնեսին առաջարկությունների մշակում
- Նախադրյալներ չունեցող տարածքներում թիրախային ծրագրեր
- Տարածքային սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի մասին տեղեկատվության տրամադրում
- Համայնքապետարանների աշխատակազմի կադրային գործ
- Աղբահանության քաղաքականության մշակում
- Ընդերթօգտագործման իրավունք
- Ենթակառուցվածքներ

Համայնքի՝ վերջնական նպատակին հասնելու համար համայնքի զարգացման ծրագրում ներկայացվում են հստակ սահմանված ցուցանիշներ:

Ցուցանիշները

- սոցիալ-տնտեսական
 - համայնքի վարչական տարածք
 - բնակչություն
 - բնակչություն
 - սանիտարական մաքրման և աղբահանության տվյալներ
 - ռողոման ցանց, խմելու ջուր
 - անասունների քանակ
 - հանրակրթական դպրոցների, նախադպրոցական հիմնարկների թիվ, աշակերտների քանակ
 - գործազուրկ, հաշմանդամ, ծնողազուրկ
- ֆինանսական
 - մեկ շնչին բաժին ընկնող բյուջետային եկամուտ
 - մեկ շնչին բաժին ընկնող բյուջետային ծախս
 - կապիտալ ծախսերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր ծախսերի մեջ
 - բյուջեի փաստացի և պլանավորված ծախսերի հարաբերակցությունը
 - համայնքի աշխատողների ծախսերի բաժինը բյուջեի ծախսերի մեջ

73. (69) Արտաքին տնտեսական քաղաքականությունը: Մակրոտնտեսական քաղաքականության ազդեցությունը արտաքին առևտությունների վրա:

Արտաքին տնտեսական կապերի հիմնական ձևերը՝

- Միջազգային մասնագիտացում
- Ապրանքների և ծառայությունների արտաքին առևտուր
- Տեխնոլոգիական առևտուր
- Աշխատուժի միգրացիա
- Կապիտալի ներփակում, արտափակում
- Միջազգային տնտեսական ինտեգրում

Արտաքին տնտեսական կապերի օբյեկտներ և սուբյեկտներ

Երկրի մասնակցությունը աշխատանքի միջազգային բաժանմանը, ցուցանիշներ՝

Այդ ցուցանիշներից է **մասնագիտացումն ըստ մակարդակի** (Ա_ս), որը հաշվարկվում է որպես տնտեսության կոնկրետ ճյուղի արտահանման ծավալի (Ա_ս) և ներքին պահանջարկի (Ա_պ) հարաբերություն՝

$$Մ_ս = Ա_ս / Ա_պ * 100:$$

Հաջորդ ցուցանիշը՝ **ներծյուղային մասնագիտացման գործակիցը** (Ա_գ), հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$Մ_գ = Ա - Ն / Ա + Ն * 100,$$

որտեղ՝

Ա-Ն ճյուղի արտահանման ծավալն է,

Ն-Ծ՝ ներմուծման ծավալը:

$$\text{ԱՄԳԳ} = Ա_տ / Ա_հ,$$

որտեղ՝

Ա_տ-ն ապրանքի (ճյուղի ամբողջ ապրանքների) տեսակարար կշիռն է երկրի արտահանման ծավալի մեջ,

Ա_հ-ն ապրանքի (ճյուղի ամբողջ ապրանքների) տեսակարար կշիռը համաշխարհային արտահանման մեջ: Եթե այս ցուցանիշը գերազանցում է միավորը, ապա տվյալ ճյուղն ունի միջազգային մասնագիտացում և ընդհակառակը:

Արտաքին առևտուրաշրջանառություն = արտահանում + ներմուծում

Զուտ արտահանում կամ արտաքին առևտուրի մնացորդ (սալդո) = արտահանում - ներմուծում

Երկրի բացության ցուցանիշը = արտահանում / ՀՆԱ

առևտուրամետ աճ՝ առևտուրն աճում է ավելի արագ, քան ՀՆԱ-ն

ներմուծման սահմանային հակում՝ ՀՆԱ մեկ միավոր աճի արդյունքում ներմուծման աճ

- հումքի արտահանում
- պատրաստի արտադրանքի արտահանում
- ներմուծման փոխարինում

հովանավորչական քաղաքականություն

Կարգավորման լծակները՝

- **սակագնային**
 - մաքսային սակագներ
- **ոչ սակագնային**
 - քվոտաներ (սահմանափակումներ)
 - արտոնագրեր (չափորոշիչներ)

արտահանման վարկավորում

Դեմպինգ (գնակցում)

ՀՀ մաքսային օրենսգիրը

74.(11) Տնտեսական զարգացման ծրագրերի ցուցանիշները:

https://minfin.am/hy/page/petakan_mijnazhamket_tsakhseri_tsragre/

ՄԺԾ Գերակայությունները՝

- ՀՀ պետական մարմիններում մարդկային ռեսուրսների գծով առկա կարողությունների զարգացմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիրը
- պետական մարմինների գործունեության արդյունավետության, նպատակառության և հասցեականության մակարդակի բարձրացման
- տարածքային ամբողջականություն
- ենթակառուցվածքների բարեկարգում

Ծախսեր՝

- հանրային ծառայություններ
- պաշտպանություն
- հասարակական կարգ, անվտանգություն
- տնտեսական հարաբերություններ

Յուցանիշներ՝

- գնաճ (+/- 1.5)
- փոխարժեք (արժեզրկում ամենաշատը՝ 4%)
- հարկային եկամուտներ
- իրական ՀՆԱ
- պետական պարտքի բեռ
- ոլորտային ցուցանիշներ
- դեֆլյատոր
- ընթացիկ հաշիվ
- բյուջեի դեֆիցիտ

75. (12) չգիտենք

76. (14) IS-LM-BP

77. (15) Վճարային հաշվեկշռի կարգավորման հիմնախնդիրները, վճարային հաշվեկշռի կարգավորման մակրոտնտեսական մոդելները:

ՏՊԿ, էջ 577, wikipedia, IS-LM-BP

Վճարային հաշվեկշռի վիճակագրությունը համակարգված տեսքով

ներկայացնում է տվյալ **Երկրի և մնացյալ աշխարհի միջև** որոշ

ժամանակաշրջանի ընթացքում (եռամյակ, տարի) կատարված **գոնութեալ գործարքները**:

- Ընթացիկ հաշիվ
 - Արտահանում-ներմուծում
 - Եկամուտներ արտասահմանից-Եկամուտների դեպի արտասահման
- Կապիտալի հաշիվ
 - Պետական պահուատներ
 - Տրանսֆերտներ ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների միջև
 - Փոխառություններ
 - Ներդրումներ
- Ֆինանսական հաշիվ
 - Վարկեր
 - Արժույթի առքուվաճառք
 - ռեզիդենտների ֆինանսական պահանջներ ոչ ռեզիդենտների նկատմամբ - ռեզիդենտների պարտավորություններ ոչ ռեզիդենտների նկատմամբ
 - պորտֆելային ներդրումներ

$$\underline{\text{ընթացիկ հաշվի մնացորդ}} + \underline{\text{կապիտալի հաշվի մնացորդ}} - \underline{\text{ֆինանսական հաշվի մնացորդ}} + \underline{\text{զուտ սխալներ}} = 0$$

պետական կարգավորման միջոցներ՝

- արժույթի արժեզրկում
- արժութային սահմանափակում
- հարկային քաղաքականություն
- արտաքին առևտրի քաղաքականություն

78. (24) Տնտեսական տատանումների հիմնախնդիրը և դրա ներկայացումը դասական և քեյնյան դպրոցների ներկայացուցիչների կողմից:

Փուլերը՝

- Պիկ
- Անկում
- Դեպրեսիա
- Վերելք

ոչ միայն գործարար պարբերաշրջանային տատանումներ, այլև սեզոնային, օրինակ՝ գյուղատնտեսություն

Տեսությունները՝

- թերսպառման
- կապիտալի գերկուտակման
- ազդակատարածողական
- դրամավարկային
- հոգեբանական
- ներուժային ՀՆԱ-ի տատանումներ

Առասպաղ և հալրակ

Արագացուցչի և բազմարկչի էֆֆեկտներ

$$C_t = \underline{C} + MPC Y_{t-1},$$

$$I_t = I + V(Y_{t-1} - \bar{Y}_{t-2}),$$

$$Y_t = A + MPC Y_{t-1} + V(Y_{t-1} - Y_{t-2}).$$

Դասականների կարծիքով տնտեսական տատանումների հիմքում ընկած են արտածին ազդեցությունները, քանզի տնտեսությունը ներքուատ կայուն է

Քեյնսականների կարծիքով տնտեսությունը ներքուատ կայուն չէ և կարող են ներծին պատճառներ լինել տատանումների հիմքում, հենց օրինակ պետական միջամտության հետևանքով

79. (60) Տնտեսության ֆինանսական հատվածը, դրա ցուցանիշները:

https://www.cba.am/am/SitePages/fsreport_annual_2021.aspx

<https://www.cba.am/am/SitePages/statmonetaryfinancial.aspx>

- Իրական հատված
- Ֆինանսական հատված
- Արտաքին հատված

ՀՀ ԿԲ հաշվետու սուբյեկտների կողմից տրամադրվող տեղեկատվություն

ՀՀ ԿԲ ֆինկայունության տարեկան հաշվետվություն, որտեղ ներկայացվում են այն խաթարող հնարավոր ռիսկերը՝ **մակրոպրուդենցիալ ռիսկերի քարտեզ**

Ռիսկերի վերլուծությունը երկու արոֆիլով է իրականացվում՝

- Ռիսկերի աղբյուրներ
 - Մակրոռիսկեր
 - Տնտեսական աճ
 - Տրասֆերտներ
 - Ընթացիկ հաշիվ
 - Վարկային ռիսկ
 - Սպառողական վարկերի աճ
 - Շուկայական ռիսկ
 - Անշարժ գույքի գների աճ
 - Արտարժութային վարկերի աճ
- Համակարգի դիմացկունության, ռիսկերը կլանելու ունակություն
 - Բանկերի շահութաբերություն

Վարկային պորտֆել, կառուցվածք, ուղղություններ

Տեղի է ունեցել տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքային փոփոխություն՝ սպառողական վարկերի նվազման և հիպոտեկային վարկերի աճի արդյունքում

Չաշխատող վարկերի մասնաբաժին

Ավանդ/*ԸՆԱ* = 27%

Վարկերի արժութային կառուցվածքը

Վարկերի կառուցվածքն՝ ըստ ուղղման ոլորտների

Ավելցուկային վարկավորման ոիսկ անշարժ գույքի շուկայում

- Ակտիվների շահութաբերություն (ROA) = Զուտ շահույթ շահութահարկի գծով ծախսի նվազեցումից հետո / Ընդհանուր ակտիվների միջին մեծություն
- Կապիտալի համարժեքության գործակից = Սեփական կապիտալ / Ընդհանուր ակտիվներ

Համարժեքություն - բանկի կայունության ցուցանիշ, որն արտացոլում է վարկառուի սնանկության դեպքում ֆինանսական կորուստները սեփական միջոցներով ծածկելու նրա կարողությունը.

Վարկերի տոկոսադրույքներ

Ավանդների տոկոսադրույքներ

Պարտատոմսեր, դրանց եկամտաբերություն

80. (65) Տնտեսության իրական հատվածը, դրա ոլորտները և ցուցանիշները:

- Իրական հատված
- հարկաբյուջետային
- Ֆինանսական հատված
- Արտաքին հատված
- Սոցիալ-ժողովրդագրական հատված

ԸՆԱ հաշվարկման եղանակները՝

- Արտադրական

- Համախառն ավելացված արժեք + արտադրանքի գուտ հարկեր (հանած սուբսիդիաներ)
- Ավելացված արժեքը որոշվում է արտադրության և միջանկյալ սպառման տարբերությամբ
- Ըստ գործունեության տեսակների
- Եկամուտների օգտագործման եղանակ՝ C + I + G + NX
- Եկամուտների ձևավորման
 - Տնային տնտ + ֆին կազմ + ոչ ֆին կազմ + պետ հիմնարկների եկամուտների գումար

Գնաճ / բնականոն գնաճ՝ բացառում է կարճաժամկետ տատանումները

Ոլորտների իրական ցուցանիշներ

Առևտուր

Աշխատանքի շուկա

ՄՃԾԾ, Ֆինկայունության հաշվետվություն

<https://www.cba.am/am/SitePages/statrealsector.aspx>

81. (63) Տնտեսական զարգացման ծրագրերի էությունը, դասակարգումը և մշակումը:

Սովորել դասական և քեյնսյան գծապատկերները (Էջ 135)

ՀՆԱ՝ 8 տրիլիոն դրամ, 13 մլրդ դոլար

Տնտ աճ՝ 14%

Գնաճ՝ 8%

Պարտք/ՀՆԱ՝ 51.6%

Պարտք՝ 10 մլրդ դոլար